

TIMBRO

Vad vill Alliansen med kulturpolitiken?

SAMTAL MED SJU LEDANDE POLITIKER

Lars Anders Johansson

TIMBRO • Mars 2014

KULTUR

Om författaren

LARS ANDERS JOHANSSON är idéhistoriker och journalist med bakgrund på Sveriges Television och TV4. Han är författare till boken *Hatets och illviljans kolportörer*, om mediebildens av näringslivets opinionsbildning 1970–2012 (Timbro 2012) och ansvarar för kulturfrågor vid Timbro.

© Författaren och Timbro 2014

ISBN: 978-91-87709-16-6

www.timbro.se

info@timbro.se

Innehåll

Sammanfattning · 4

Inledning · 5

Alliansens kulturpolitik · 7

Ideologiska dimensioner · 11

Svenskarna och kulturpolitiken · 13

Intervjuer · 16

LENA ADELSON LILJEROTH (M), KULTURMINISTER · 16

CECILIA MAGNUSSON (M), KULTURPOLITISK TALESPERSON · 21

ULF NILSSON (FP), KULTURPOLITISK TALESPERSON · 25

LARS-AXEL NORDELL (KD), KULTURPOLITISK TALESPERSON · 30

PER LODENIUS (C), KULTURPOLITISK TALESPERSON · 34

MATS GERDAU (M), KOMMUNSTYRELSENS ORDFÖRANDE I NACKA · 38

MADELEINE SJÖSTEDT (FP), KULTURBORGARRÅD I STOCKHOLMS STAD · 43

Analys och slutsatser · 48

Referenser · 52

Sammanfattning

Det finns en bild av att Alliansen varit passiv på det kulturpolitiska området. Ser man till den kulturpolitiska debatten kanske det stämmer, men ser man till den förda politiken är det en felaktig bild. Under sin första mandatperiod genomförde Alliansregeringen fler och större kulturpolitiska reformer än vad Socialdemokraterna gjorde under de tre föregående mandatperioderna. Hela det kulturpolitiska fältet sågs över i och med Kulturutredningen, som presenterade sitt betänkande 2009 och som samma år utmynnade i en stor kulturproposition, *Tid för kultur*. De kulturpolitiska målen reviderades och strukturen för fördelning av statliga kulturmedel förändrades i grunden genom Kultursamverkansmodellen. Med Skapande skola gjordes en satsning på att få ut konstnärliga uttryck till barn och ungdomar i skolorna. Mindre lyckat blev samarbetet med Arbetsmarknadsdepartementet kring det så kallade Kulturarvslyftet, som fick betydligt sämre genomslag än vad man hade räknat med.

Även om mycket har gjorts på det kulturpolitiska området har reformerna fått litet genomslag i det allmänna medvetandet. Av en färsk opinionsundersökning som Demoskop utfört i december 2013 på uppdrag av Timbro framgår att endast 4 procent av Alliansens egna väljare känner mycket stort förtroende för Alliansens kulturpolitik. Förmodligen handlar detta mer om mediebilderna än om missnöje med den förda politiken, eftersom samma undersökning ger vid handen att mer än 80 procent av de tillfrågade inte ens är bekanta med de största av de kulturpolitiska reformer som har genomförts.

I sju långa intervjuer ges ledande alliansföreträdare möjligheten att utveckla sina tankar om kulturpolitiken, sina ideologiska utgångspunkter, synen på de genomförda reformerna och vägen framåt. Urvalet består i kulturministern, de kulturpolitiska talespersonerna för de fyra borgerliga partierna samt två kommunala företrädare från Nacka respektive Stockholm – två kommuner som valts ut eftersom de företräder två vitt skilda ideologiska linjer inom ramen för borgerlig kulturpolitik.

I intervjuerna framgår att det finns ett antal gemensamma nämnare men också viktiga skillnader inom Alliansen i synen på kulturpolitiken. Det är framförallt två partier som träder fram som ideologiskt drivna med tydliga utgångspunkter. Det ena är Folkpartiet, som sedan gammalt är profilerat som kultur- och bildningsparti. Folkpartiet, i rapporten representerat av Ulf Nilsson och Madeleine Sjöstedt, framträder som ett bildningsaristokratiskt parti som inte ryggar för vare sig kvalitetsdiskussioner eller utökning av de offentliga kulturmedlen. Det andra partiet med en tydlig ideologisk linje är Moderaterna, som i rapporten representeras av Lena Adelsohn Liljeroth, Cecilia Magnusson och Mats Gerdau. Moderaternas ideologiska linje pendlar mellan en kulturkonservativ syn med satsningar på kulturarvet och traditions-tyngda institutioner som Operan, och en marknadsliberal linje med skattesänkningar och kommunala bibliotek på entreprenad.

Inledning

Det sägs att man inte vinner några val på kulturpolitik. Ytterst få väljare låter kulturpolitiken falla avgörandet för vilket parti de lägger sin röst på, trots att kultur i olika former är en betydelsefull del av de flesta människors liv. En förklaring till detta torde vara att jämfört med andra politikområden, som skola och utbildning, har politiken förhållandevis liten inverkan på fältet som sådant, något som bland annat forskaren Tobias Harding påpekat.¹ Medan skolpolitiken är detaljreglerad så är kultursektorn relativt löst styrd från politiskt håll. Dessutom är det bara en liten del av de politiska beslut som påverkar kultursektorn som hör till vad som brukar kallas för kulturpolitik. Många av de för kultursektorn mest avgörande politiska frågorna, som upphovsrättsfrågor, hanteras på annat håll än på Kulturdepartementet. Där ligger en av förklaringarna till att kulturpolitiken kunnat vara relativt oförändrad under en period då kulturlivets förutsättningar förändrats i grunden, inte minst genom den tekniska utvecklingen.²

För en borgerlig regering är kulturpolitiken ett särskilt minerat fält. Det är ingen hemlighet att det inte minst inom den offentligt finansierade kulturinstitutionsvärlden finns en opinionsmässig slagsida åt vänster. Den som utmanar den rådande ordningen från höger riskerar därför att drabbas av en kritikstorm inte bara från de som ser sina egna intressen hotas, utan också från en ideologiskt driven kader av kulturutövare. Ett exempel på detta var den skuggutredning som tillsattes på initiativ av Stina Oscarson, då konstnärlig ledare vid Orienteatern i Stockholm och sedermera chef för Radioteatern vid Sveriges Radio, i samband med att Kulturutredningen tillsattes i juni 2007. Att en borgerlig regering tog sig för att utreda hela kulturpolitiken betraktades minst sagt med skepsis inom stora delar av kultursektorn.

Som nyttillträdd kulturminister drabbades Lena Adelsohn Liljeroth av denna grundläggande misstänksamhet och möttes av burop vid några av sina offentliga framträdanden under sin första tid som kulturminister. Blotta tanken på en moderat som chef på Kulturdepartementet var mer än vad många inom kultursektorn kunde bära. Under Alliansens andra mandatperiod har denna typ av ryggmärgsreflexer emellertid avtagit. En motsvarande motvilja har mött Madeleine Sjöstedt, stridbart kulturborgarråd i Stockholms stad som genom förändringar i de kommunala anslagssystemen utmanat delar av kulturlivet i Stockholm och därför drabbats av den ena kritikstormen efter den andra.

Att det finns en dimension av dubbla måttstockar i bedömningen av politiker på höger- och vänsterkanten blev uppenbart i och med de jubelrop som mötte Socialdemokraternas förre partiordförande Håkan Juholt när denne sökte profilera sig som kulturintresserad, liksom den

¹ Harding (2009).

² Frenander (2005).

okritiska hållning som uppvisas gentemot Vänsterpartiets tidigare partiledare, numera kulturpolitiska talesperson Lars Ohly, varhelst denne dyker upp och talar sig varm för den rådande ordningen. Det är tydligt att borgerliga kulturpolitiker har fler ögon på sig och en högre fallhöjd än sina dito på vänsterkanten. Å andra sidan är det alltid tacksammare att befinna sig i opposition än i regeringsställning. Också förre socialdemokratiska kulturministern Leif Pagrotsky, som i efterhand ofta idealiserats på grund av sin vana att umgås privat med kultureliten, fick under sin tid vid makten stundtals utstå svidande kritik från kultursektorn.

En vanlig invändning mot den borgerliga kulturpolitiken är att man saknar visioner, eller rentav är ointresserad av kultur. I denna rapport har jag intervjuat sju ledande företrädare för den borgerliga Alliansen om deras syn på kulturpolitiken, om vad som har varit lyckat och vad som har varit mindre lyckat, om vilka frågor som är viktiga för framtiden och om deras visioner. Jag har valt att intervjua kulturministern, de kulturpolitiska talespersonerna för de fyra borgerliga partierna samt två kommunala företrädare. Jag har valt kulturborgarrådet Madeleine Sjöstedt i Stockholm stad och kommunstyrelsens ordförande i Nacka, Mats Gerdau, dels för att de representerar två olika politiska partier vars skillnader blir tydligare på den kommunala nivån än på rikspolitiska nivå, dels därför att kulturpolitiken i Nacka respektive Stockholm förts längs olika ideologiska linjer som båda likväl väckt stor uppmärksamhet och debatt.

Alliansens kulturpolitik

Inför valet 2010 skrev författaren och journalisten Anders Rydell i en artikel i Arena som sammanfattade den borgerliga kulturpolitiken fram tills dess:

Borgerlig kulturpolitik har inte präglats, som många förväntade sig, av ointresse. Den kan inte heller sägas ha varit oengagerad. Den borgerliga kulturpolitiken har präglats av någonting som är värre än ointresse och engagemang: otidsenlighet.³

Det är en svidande kritik från vänster gentemot en borgerlig regering som under fyra år genomfört fler kulturpolitiska förändringar än vad som skett under de tre föregående mandatperioderna med socialdemokratiskt styre. Många var liksom Rydell förvånade över den iver med vilken den moderatledda regeringen gripit sig an kulturpolitiken, samtidigt som många också var besvikna över utfallet.

Trots en uppenbar strävan att gå försiktigt fram i kulturpolitiken, inte minst efter den initiala näsbrännan när Cecilia Stegö Chilo fick avgå som kulturminister, har det hänt en hel del på det kulturpolitiska området. För första gången sedan första halvan av 1990-talet har hela kulturpolitiken varit föremål för utredning. Kulturutredningen presenterade i februari 2009 sitt betänkande som fick omfattande kritik hos remissinstanserna, bland annat för de radikala förslagen till myndighetssammanslagningar.⁴ Propositionen *Tid för kultur* som presenterades i september samma år var hovsammare och kritikerna tycktes lugnade. Mest kritik fick beslutet om indragning av det statliga stödet till stiftelsen Rikskonserter.⁵ Eftersom kulturpropositionen från 2009 omfattade hela den offentliga kulturpolitiken har jag i det följande valt att lyfta fram ett fåtal reformer som tagit plats i den kulturpolitiska debatten.

En viktig ideologisk markering i den nya kulturpolitiken återfanns i revideringen av de kulturpolitiska målen, som – bortsett från en kosmetisk förändring i kulturpropositionen 1996 – varit intakta sedan den stora omdaning av den svenska kulturpolitiken 1974.⁶ Mest uppseendeväckande var strykandet av målet om att kulturpolitiken skulle ”motverka kommersialismens negativa verkningar”, som under decennier varit ett rött skynke för borgerligheten. Man lade också till målet att kulturpolitiken särskilt ska ”uppmärksamma barns och ungas rätt till kultur”, ett mål som också fått genomslag i den förda politiken. Detta motiveras genom att barn anses ha begränsade möjligheter att ”själva påverka eller ta ansvar för sin uppväxtmiljö” och därför vilar ett särskilt

3 Rydell (2010).

4 Proposition 2009/10:3, sid 87.

5 Svenska Dagbladet (2009).

6 Frenander (2005).

ansvar på samhället och på vuxenvärlden att ge barn och unga ”goda och likvärdiga möjligheter att delta i kulturlivet”.⁷

Det mest konkreta uttrycket för denna strävan är satsningen Skapande skola. Skapande skola beskrevs när det infördes 2008 som ett ”stimulansbidrag” och omfattade då grundskolans årskurs 7–9. I budgetpropositionen för 2008 avsattes 55 miljoner kronor för Skapande skola, vilket beräknades till 175 kronor per elev.⁸ Bidraget utvidgades sedan till att gälla även årskurs 1–3, och från och med 2013 omfattar Skapande skola alla stadier från förskoleklass till och med årskurs 9. Bidragets storlek har utökats till 169,1 miljoner kronor. Bidraget kan sökas av såväl offentliga som privata skolhuvudmän och fördelas av Statens kulturråd.⁹ I en första utvärdering som kom 2013 menar Myndigheten för kulturanalys att det är svårt att fastslå huruvida Skapande skola bidrar till långsiktig integrering av kulturella och konstnärliga uttrycksformer i förskolan. Man menar även att det är svårt att säga om Skapande skola bidrar till mer kultur i skolorna. Myndigheten förslår därför att elevernas delaktighet i Skapande skola behöver förbättras och att målsättningen med reformen behöver förtydligas, samt att användningsmöjligheterna för bidraget utvidgas.¹⁰

Myndigheten för kulturanalys är i sig en kulturpolitisk reform signerad Alliansregeringen. Tidigare skötte Statens kulturråd själv all insamling av data och analys, men från och med 2011 bedrivs detta av en separat myndighet. Syftet är, förutom att komma bort från ordningen med en myndighet som utvärderar sig själv, att förse kulturpolitiska beslutsfattare och medborgare med ett gediget faktaunderlag på ett område som tidigare snarare varit dominerat av värderingar än hårda fakta.¹¹

Om kultur för barn och unga utgör ett av fundamenten för Alliansens kulturpolitik så utgör kulturarvsfrågorna ett annat. Kulturarvets betydelse slås fast i de nya kulturpolitiska målen och har tagit sig konkreta uttryck i form av bland annat upprustningen av Nationalmuseum och det kraftigt ifrågasatta Kulturarvslyftet. Den senare reformen genomfördes i samspel med Arbetsmarknadsdepartementet och skulle tjäna det dubbla syftet att dels bidra till att personer som står långt ifrån arbetsmarknaden skulle kunna få in en fot där, dels att med dessa personers hjälp bevara det svenska kulturarvet, framförallt genom digitaliseringsprojekt. För ändamålet avsattes 270 miljoner kronor. Förhoppningen var att reformen under 2012 skulle leda till 1 200 arbetstillfällen för personer i utanförskap – resultatet blev 174. Inför 2014 har Arbetsförmedlingen sänkt prognosen till 300 arbetstillfällen.¹² Kritiken har varit svidande mot reformen, för vilken regeringen avsatte totalt 800 miljoner kronor.

7 Proposition 2009/10:3, sid 31.

8 Proposition 2007/08:1, sid 57.

9 Myndigheten för kulturanalys (2013).

10 Ibid.

11 Proposition 2009/10:3 sid. 90.

12 Riksdag och departement, 28 januari 2013.

Den i särklass största förändring som genomförts på det kulturpolitiska området under Alliansens styre är Kultursamverkansmodellen (tidigare kallad portföljmodellen och koffertmodellen) som infördes 2011 i Region Skåne, Region Halland, Region Gotland, Västra Götalandsregionen och Norrbottens läns landsting. Statsbidrag till regional kulturverksamhet fanns tidigare som separata anslag i statsbudgeten och fördelades av statliga myndigheter på nationell nivå, främst Statens kulturråd. I och med Kultursamverkansmodellens införande har de separata anslagen slagits ihop till ett anslag som kan fördelas mellan regionerna av Statens kulturråd, men inom respektive region/landsting av regionen själv.¹³ Syftet med denna förändring har varit att förskjuta makten över de statliga kulturpengarna till regionerna, enligt subsidiaritetsprincipen. I Kulturutredningens betänkande motiveras den nya modellen på följande vis:

För att vitalisera kulturpolitiken och öka engagemanget för kulturfrågorna behöver samspelet mellan stat, landsting och kommun förnyas. Dialogen mellan parterna om såväl medel som verksamheter som finansieras av respektive part behöver fördjupas. Utgångspunkten ska vara medborgarnas behov. Samspelet ger möjlighet till satsningar och lösningar som utgår från olika regionala förutsättningar. Dagens och framtidens behov av ökad flexibilitet, men också långsiktighet samt ökad delaktighet för många och olika aktörer ska vara vägledande.¹⁴

Från och med 2013 ingår samtliga regioner och landsting i Sverige utom Stockholm i Kultursamverkansmodellen. I en rapport från Myndigheten för kulturanalys som publicerades i maj 2013 konstateras att den ”statliga styrningen av den regionala kulturpolitiken är fortsatt stark men det regionala och kommunala inflytandet ökar”, samt att det dittills inte skett några större förändringar i hur de statliga kulturpengarna fördelas mellan och inom regionerna och landstingen, åtminstone inte när det kommer till den del av bidragen som fördelas med kulturplanerna som underlag. Man noterar dock att förändringar har skett vad gäller arbetssättet i regionerna och inte minst i retoriken om kulturpolitik på regional nivå.¹⁵

Hur reformen kommer att falla ut är det antagligen för tidigt att säga någonting om, däremot kan man fundera över de ideologiska utgångspunkterna för densamma. Företrädare för de borgerliga partierna brukar beskriva Kultursamverkansmodellen som ett sätt att föra makten närmare medborgarna, samtidigt som det i propositionen från 2009 påtalas att reformen i själva verket är ett fullföljande av intentio-

13 Myndigheten för kulturanalys (2012).

14 SOU 2009:16, sid 259.

15 Myndigheten för kulturanalys (2013).

nera från 1974 års kulturproposition¹⁶, en proposition som inte direkt kan sägas vara förknippad med borgerlig politik.

Pensionerna inom den statligt understödda scenkonsten har varit en verklig surdeg inom den svenska kulturpolitiken. Fackförbund och arbetsgivare har i årtal kritiserat systemet för att vara oförutsägbart och anpassat för en bransch med fastanställda som går i pension vid 65, trots att scenkonstbranschen i själva verket domineras av frilansare som slutar långt tidigare än så. 2012 lovade regeringen att utreda pensionsystemet och redan i samband med budgeten inför 2014, som presenterades i september 2013, lade man fram ett nytt förslag till scenkonstpensioner som såväl fack som arbetsgivare verkar i stort sett nöjda med.

En röd tråd genom den borgerliga retoriken på kulturområdet har varit att bredda kulturlivets finansiering genom att på olika sätt öka de privata medlen till kulturlivet. Ett led i denna strävan har varit inrättandet av myndigheten Kulturbryggan, som fördelar bidrag till kulturella verksamheter som lyckats säkra minst hälften av budgeten från annat håll.¹⁷

Regeringen har också fokuserat på vad man kallar för kulturella och kreativa näringar, där bland annat Tillväxtverket spelat en avgörande roll. För detta och för en retorik om att kulturskapare är entreprenörer har man anklagats för att vilja instrumentalisera kulturlivet.¹⁸

Filmpolitiken har länge varit ett minerat område med många starka intressegrupper som stått mot varandra. I september 2012 undertecknades ett nytt filmavtal som sedan dess fått utstå hård kritik från kulturjournalister och branschföreträdare, trots att de statliga medlen till filmbranschen ökar jämfört med det föregående avtalet.¹⁹

Kulturutredningen föreslog i sitt betänkande från 2009 att en rad myndigheter på kulturområdet skulle läggas ned eller slås samman. I propositionen som följde underlät regeringen att genomföra de flesta av dessa rekommendationer. På musikområdet har emellertid genomförts en sammanslagning av en rad myndigheter och organisationer till det nya Statens musikverk, som inledde sin verksamhet i maj 2011. I myndigheten ingår, förutom den tidigare myndigheten Statens musiksamlingar, Musikplattformen (som ersatt det nedlagda Rikskonserter) samt Musik- och teatermuseet, Musik- och teaterbiblioteket, Svenskt visarkiv, Elektronmusikstudion och Caprice records, skivbolaget som tidigare var en del av Rikskonserter.²⁰

16 Proposition 2009/10:3, sid 34.

17 Kulturbryggan. <www.kulturbryggan.se/om-kulturbryggan/>

18 Wahlén (2009).

19 Svenska Dagbladet (2012).

20 SFS 2010:1922.

Ideologiska dimensioner

Hur ska man då placera in den förda politiken ideologiskt? Inom den kulturpolitiska forskningen brukar man skilja mellan olika idealtypiska modeller. Den vanligaste uppdelningen lanserades av de kanadensiska forskarna Harry Hillman-Chartrand och Clair McCaughey 1989 i boken *Who's to pay for the arts?*. De skiljer mellan fyra grundläggande modeller: underlättarmodellen, mecenatmodellen, arkitektmodellen och ingenjörsmodellen.²¹

Den amerikanska kulturpolitiken kan sägas exemplifiera underlättarmodellen, där det offentliga huvudsakliga uppgift på kulturområdet är att underlätta för kulturlivet genom exempelvis skattelättnader. I mecenatmodellen fungerar staten som en kulturmeceant, som finansierar vissa institutioner och verksamheter. Historiskt har England varit det mest renodlade exemplet på denna kulturpolitiska modell, men har senare under Thatcher-eran rört sig mer åt underlättarhållet för att ännu senare, under Blair, röra sig åt det nordiska hållet. Den modell som tillämpas för kulturpolitiken i de nordiska länderna kallas av Hillman-Chartrand och McCaughey för arkitektmodellen. Enligt arkitektmodellen är staten mer aktiv än i de föregående modellerna, och står för en infrastruktur enligt vilken kulturlivet är organiserat. Den fjärde modellen – som förhoppningsvis har spelat ut sin roll – är ingenjörsmodellen, där staten kontrollerar hela kulturlivet, som regleras på detaljnivå utifrån de styrandes syften. Denna modell tillämpades i Hitler-Tyskland och i det forna östblocket.

Kritik har riktats mot denna indelning som ett alltför för trubbigt instrument för att kunna säga någonting meningsfullt om kulturpolitiken i västvärlden. Den norske forskaren Peter Mangset har därför delat in den västeuropeiska kulturpolitiken i fyra olika modeller: den franska, som präglas av betydande centralisering och statlig styrning; den brittiska, som spänner mellan stat och marknad; den tyska, där kulturpolitiken nästan helt anses vara en angelägenhet för regionerna, och den nordiska, som präglas av en korporativistisk grundsyn med flera olika beslutsnivåer. Läger man dessa två typindelningar på varandra ser man att den svenska kulturpolitiken kan beskrivas som arkitektmodell av nordisk typ.²²

Den svenska kulturpolitiken fram till 1974 års reform kan beskrivas som mecenatmodell av brittisk typ. Genom Gustav III:s försorg grundades under andra halvan av 1700-talet ett antal statliga kulturinstitutioner som bestått till våra dagar. Dessa kompletterades senare med ytterligare institutioner, framförallt i huvudstaden. Det var emeller-

21 Harry Hillman-Chartrand and Claire McCaughey (1989) "The arm's length principle and the arts: an international perspective — past, present and future", in M. Cumming and M. Schuster (eds) *Who's to pay for the Arts? The International Search for Models of Support* New York: American Council for the Arts Books, pp. 54–55.

22 Frenander (2005).

tid aldrig något tal om att det offentliga skulle ta ett huvudansvar för kulturlivet i landet som sådant. Dessa idéer dök upp först i slutet av 1950-talet, när de regerande socialdemokraterna upptäckte att efterkrigstidens välståndsökningar inte medförde den kvalitetsmässiga höjning av arbetarklassens kulturvanor som man hade hoppats på och sört för inom folkbildningssystemet. Ecklesiastikminister Ragnar Edenman var särskilt pådrivande för att politiken skulle ta ett större ansvar för kulturlivet. Detta synsätt kom bland annat att avspeglas i de nya etermediernas programutbud, som hade en klart fostrande prägel.

Verkligt genomslag fick synsättet dock först i och med 1970-talets reformer, och kan spåras i formuleringar som att kulturpolitiken skulle syfta till att ”motverka kommersialismens negativa verkningar”, det vill säga att människor när de fick välja själva föredrog populärkultur framför den påbjudna finkulturen. Det är en formulering som tagits bort av Alliansregeringen. Det korporativistiska system som byggdes upp speglade den allmänna korporativistiska ordningen i folkhemmets Sverige. Intressant nog hämtades inspirationen från Storbritannien, där det fristående Arts Council fick utgöra förebild för den nya myndigheten Statens kulturråd. Från England hämtade man också principen om armlängds avstånd, vilken formulerats av John Maynard Keynes vid andra världskrigets slut för att hindra att kulturpolitiken skulle bli ett redskap i händerna på maktfullkomliga regeringar. De färska exemplen från Tyskland och Sovjet avskräckte.

Alliansens reformer har inte inneburit några stora omvälvningar avseende den övergripande strukturen. Arkitektmodellen består, men har börjat luckras upp i kanterna. Genom Kulturbryggan och skattebefrielse för donationer från privata stiftelser till kulturändamål har man börjat närma sig underlättarmodellen, medan fokus på kulturarvsfrågor och stora institutioner som Operan och Stadsteatern har tagit steg närmare den äldre mecenatmodellen. Kanske är det där någonsans som en borgerlig kulturpolitik bör ligga: mellan mecenat- och underlättarmodellerna, syftandes till att sörja för ett fåtal omistliga institutioner men i övrigt främst försöka underlätta för det civila kulturlivet.

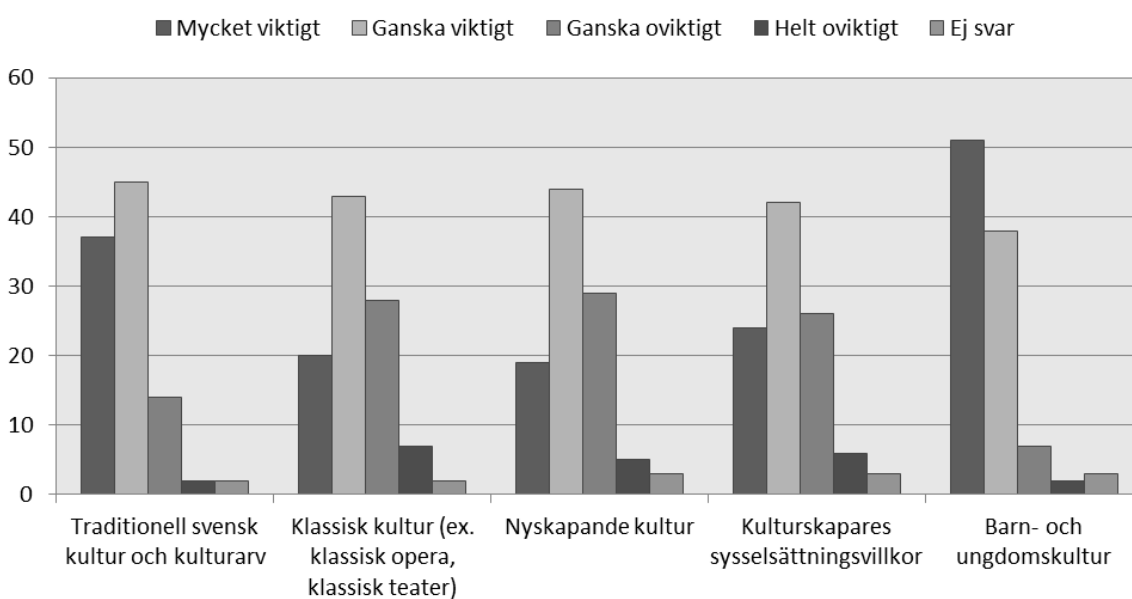
Sverige har till skillnad från andra europeiska länder förskonats från den ekonomiska krisens härjningar, och till skillnad från de flesta andra länder har man inte behövt skära i den offentliga kulturbudgeten. Den har i stället ökat. På sikt är det i ljuset av den demografiska utvecklingen och ökande välfärdskostnader emellertid inte troligt att det kommer att finnas utrymme för några stora budgetökningar på kulturområdet, oavsett vem som sitter vid makten. I ett sådant läge kommer den underlättande funktionen att vara viktigare än någonsin.

Svenskarna och kulturpolitiken

Även om den kulturpolitiska debatten lätt blir högljudd i media på grund av att de som direkt berörs av kulturpolitiska förändringar tenderar att både vara talföra och ha tillgång till såväl egna som mediala plattformar för opinionsbildning, brukar kulturpolitiken sällan stå högst upp på väljarnas dagordning. Men vad tycker svenskarna, och vad vet de om den förda kulturpolitiken?

Enligt en undersökning som Demoskop utfört på uppdrag av Timbro i december 2013 anser 51 procent av svenskarna att kultur för barn och unga är mycket viktigt inom kulturpolitiken.²³ 37 procent anser att traditionell svensk kultur och kulturarv är mycket viktigt. Däremot är det endast en femtedel som anser att klassisk (som klassisk musik och opera) respektive nyskapande kultur är mycket viktigt. En fjärdedel av de tillfrågade tycker att kulturskapares arbetsvillkor är mycket viktigt. Skillnaden mellan könen är påtaglig: kvinnorna tenderar att tycka att samtliga områden är viktigare än vad männen tycker. Vad gäller prioriteringar tycks Alliansregeringens kulturpolitik således ligga i linje med svenska folkets uppfattning: kultur för barn och unga samt kulturarv ska prioriteras.

Vad är viktigast inom kulturpolitiken?

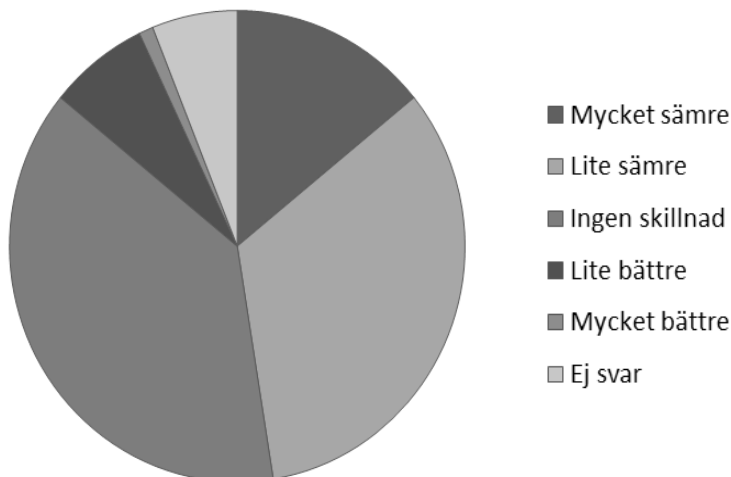

Mer alarmerande för den borgerliga kulturpolitiken är uppfattningen om åt vilket håll kulturlivets förutsättningar har utvecklats under de senaste åren. Endast 1 procent av de tillfrågade upplever att kultur-

²³ Frågan formulerades: "Kulturpolitik omfattar många delar. Hur viktigt tycker du följande är inom kulturpolitiken?". I tur och ordning frågades om Traditionell svensk kultur och kulturarv, Klassisk kultur (exempelvis klassisk opera, klassisk teater), Nyskapande kultur, Kulturskapares sysselsättningsvillkor, Barn- och ungdomskultur. För varje område fanns fyra svarsalternativ: mycket viktigt, ganska viktigt, ganska oviktigt och helt oviktigt.

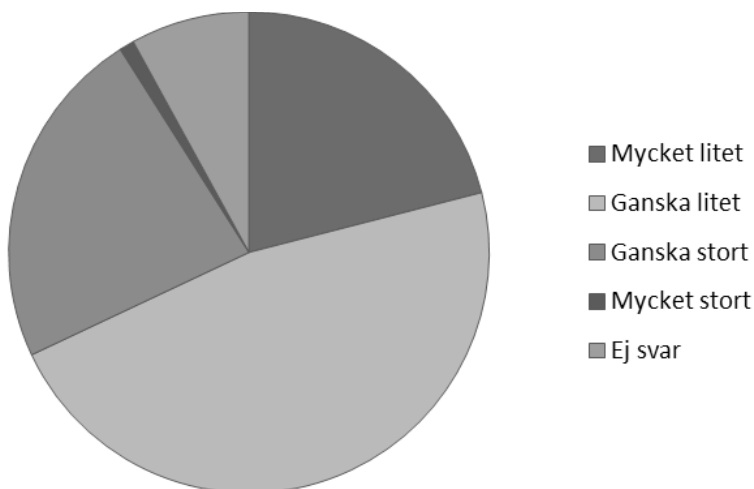
livets förutsättningar har blivit mycket bättre, medan 14 procent anser att de har blivit mycket sämre. 47 procent anser att de har blivit sämre och 9 procent anser att de har förbättrats. Mest pessimistiska över utvecklingen är invånarna i Skåne, där 58 procent anser att utvecklingen går åt fel håll.

Har kulturlivets förutsättningar blivit bättre eller sämre sedan 2006?

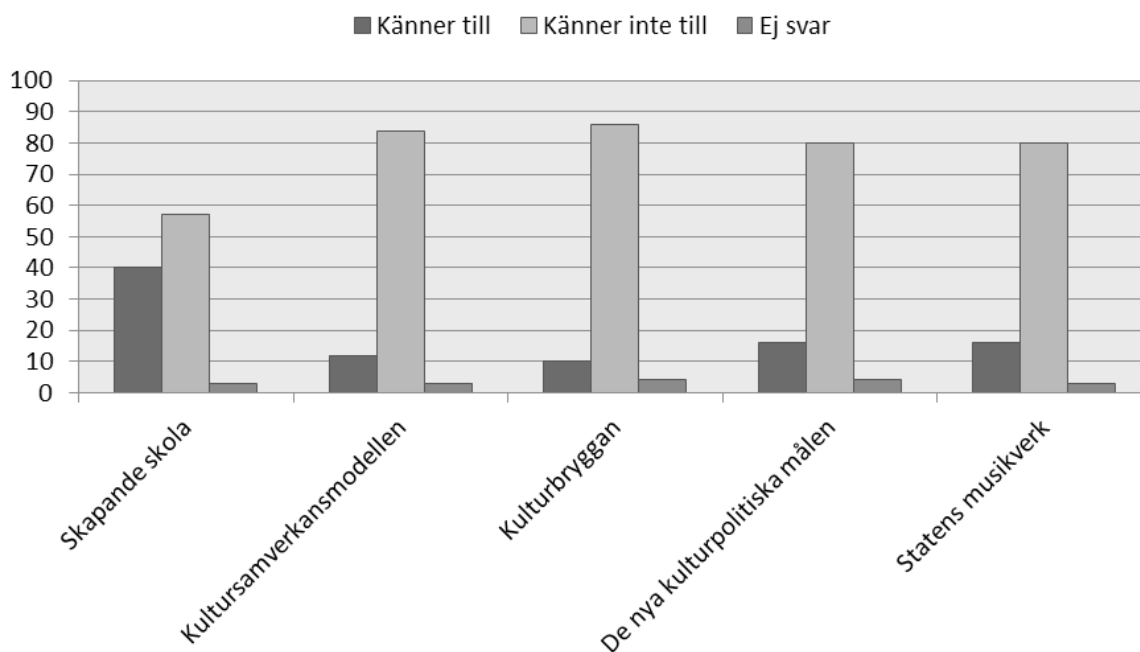
Som en följd av detta är det kanske inte så konstigt att endast 1 procent av de tillfrågade anser sig känna stort förtroende för regeringens kulturpolitik, medan 21 procent uppger att de har mycket litet förtroende. Sammantaget känner 24 procent mycket eller ganska stort förtroende för den förda kulturpolitiken, medan 68 procent känner mycket litet eller ganska litet förtroende för densamma. Anmärkningsvärt är att endast 4 procent av alliansväljarna anser sig känna mycket stort förtroende för regeringens kulturpolitik, medan 32 procent känner ganska litet förtroende. Störst förtroende för Alliansens kulturpolitik känner man i Stockholms län, där en knapp tredjedel av de tillfrågade anser sig ha ganska stort eller mycket stort förtroende för den förda politiken. Lägst förtroende för densamma känner befolkningen i Norrland, där endast 17 procent uppger sig känna ganska stort förtroende för den förda politiken.

Förtroende för den förda kulturpolitiken. Alliansens egna väljare

När man sedan tittar på hur väl svenskarna känner till några av de genomförda reformerna blir det uppenbart att det låga förtroendet inte handlar om en kritisk uppfattning till reformerna, utan bristande kännedom om desamma. 84 procent av de tillfrågade uppger att de inte har hört talas om Kultursamverkansmodellen. Endast 14 procent av de tillfrågade har hört talas om Kulturbryggan. 80 procent uppger att de aldrig har hört talas om de nya kulturpolitiska målen och lika många har aldrig hört talas om Statens musikverk. Störst kännedom har man om Skapande skola, en reform som 40 procent av de tillfrågade uppger sig känna till.

Kännedom om genomförda reformer

Intervjuer

Lena Adelsohn Liljeroth (M), kulturminister

Hur definierar du kultur?

Jag kallar den för föda och språngbräda för själen. Men jag brukar också framhålla att den kan vara med och bidra till ekonomisk tillväxt, och det har hetsat upp en del...

Hur ska man avgränsa kulturpolitiken gentemot andra politikområden?

Det varierar delvis från tid till tid, men som jag ser det ska kulturpolitiken vara en form av infrastruktur eller kunna bygga upp en infrastruktur – det som det civila samhället inte mår med och egentligen ingenstans har mårat med. Att se till att det finns möjligheter för teaterinstitutioner, för museer, för konsthallar, bibliotek och utbildningar.

Hur ser du på avgränsningen gentemot exempelvis Utbildningsdepartementet, som förfogar över stora kulturmedel som fördelas via bland annat Folkbildningsrådet?

Folkbildningen var en fråga där vi hade olika uppfattningar inom Alliansen innan vi blev en allians. Nu ligger det här på Maria Arnholms bord, så jag har inte lika mycket koll på det som när jag satt i kulturutskottet. Men folkbildningen har kommit att handla mer och mer om det man definierar som kultur och mindre om fluff, som det ofta var tidigare.

Tidigare, fram till regeringen Bildt, så var Kulturdepartementet och Utbildningsdepartementet ett och samma?

Bengt Göransson argumenterade länge för att man skulle slå samman Kultur- och Utbildningsdepartementet – och det skedde ju också under Leif Pagrotsky. Det anses inte ha gynnat kulturen. I den mån som det gynnade utbildning har jag svårt att svara på. Men det är som med många frågor: när vi talar om att kulturen ska ta plats på fler arenor så skulle vi gärna vilja ha mer kontakt när det gäller de konstnärliga utbildningarna. Det är så nära ihopkopplat till våra verksamheter. Om man exempelvis får en tillräcklig verktygslåda i form av entreprenörskap och juridik och annat som behövs.

Vilka är de ideologiska utgångspunkterna för Alliansens kulturpolitik?

När det handlar om grunden till kulturen så finns det en stor samstämmighet i hela riksdagen. Ibland kunde jag ju önska att skillnaderna blev tydligare, och det handlar lika mycket om inriktning som om budgetar. Samtidigt så finns det en trygghet i att det här inte är ett område där man gör enorma lappkast från en period till en annan om det blir en ny regering.

Är inte den konsensuskulturen problematisk om man vill åstadkomma förändringar?

Ja och nej, därför att kulturlivet i sig är ju ingen konsensus och på så vis är det väl kanske bra att politiken i någon mån drar sig tillbaka. Så står vi för någon form av konsensus när det gäller infrastrukturen, utan att lägga oss i hur institutionerna jobbar. Skillnaden består väl i att vi har tagit bort öronmärkningen på många anslag, vi har ökat avståndet.

Hur skiljer sig Moderaterna från de övriga borgerliga partierna i Alliansen?

Vi har ju kommit att förändras mycket. Efter den smäll som vi fick i valet 2002 så blev det omtag på i princip alla politikområden. Jag kom in i riksdagen då och satt fyra år i kulturutskottet, och då hade vi en kulturpolitik som inte hängde ihop. Vi hade hetsat upp i princip hela kulturlivet och det fanns ingen uttrycklig vilja av något slag. Det fanns heller ingen gemensam politik före 2006 även om vi samarbetade i opposition, men vi hade egentligen inget gemensamt program alls. Sen har vi arbetat oss samman, så att i dag har vi en kulturpolitik där det är svårt att skilja det ena borgerliga partiet i Alliansen från det andra. Det kan man se som ett problem, och man kan också se det som en styrka.

Hade Alliansens kulturpolitik sett annorlunda ut om Moderaterna hade bestämt helt själva sedan 2006?

Det är ett givande och ett tagande, men på det stora hela taget så tycker jag inte att det har varit några stora stridsfrågor. Det här med fri entré är ett problem på det sättet att det är en sådan lättsåld fråga medialt – det är lätt att sätta en rubrik på det. Det tar mycket längre tid att förklara varför jag inte tror på så kallad fri entré. Det finns ingenting som är gratis, som jag brukar säga – och det säger jag inte bara för att du kommer från Timbro, utan det är min uppfattning.

Vilka är de viktigaste reformerna som har genomförts, som du är mest stolt över?

Kultursamverkansmodellen, absolut, som ju har fått stor betydelse trots att det har gått relativt kort tid. Skapande skola tycker jag är en bra reform, nu har vi fått en rapport från MYKA [Myndigheten för kulturanalys] som visar att vi fortfarande har en del kvar att göra.

Det är också en del av det hela – att vi har fått en fristående analysmyndighet som granskar Kulturrådet som gör allting. Och samma sak gäller inom RF [Riksidrottsförbundet] – att det finns en fristående verksamhet som granskar vad RF gör och inte att man står på alla benen själv.

Många var upphetsade bara över det att vi tillsatte en kulturutredning. En del liknade den förra kulturpolitiken – jag tror att det var Bengt Göransson som kallade den för tio Guds bud – att det var hugget i sten, att det fick inte förändras. Sedan hade Kulturutredningen en del rätt radikala förslag om hur man skulle slå ihop myndigheter och det

valde jag att inte göra, för det är också ett sätt att förlora rätt mycket energi.

Men får jag välja några frågor bara så är det Kultursamverkansmodellen, Skapande skola, sänkta skatter, att vi har hittat ett nytt sätt att utse chefer för våra institutioner – att man inte letar i bekantskapskretsen utan att det är öppen annonsering.

Vilka är de största misslyckandena på kulturpolitikområdet under Alliansens regering?

Att vi inte lyckats förklara att det är samma villkor för att sponsra kultur som för att sponsra idrott. Det är väldigt svårt att få framförallt näringslivet att förstå eller inse.

Kulturarvslyftet – var det lyckat eller misslyckat?

Det var misslyckat i den meningen att det inte kom att bli så många som vi faktiskt hade trott. För egentligen så var det inte orimligt: skulle man slå ut de här 4 000 som vi trodde skulle få ta del av det här under en 3–4-årsperiod så blir det inte så himla många per kommun. I synnerhet inte om du ser till hur många som är långtidsarbetslösa. Samtidigt så var det inga pengar som försvann i sjön – det var ju inte så att det rann 800 miljoner ut i Östersjön eller ner i jorden, utan de pengar som togs i anspråk gick också till jobb. Sedan kan jag säga att ja, jag hade trott att det skulle bli fler.

Vilka problemområden eller sakfrågor kommer att vara viktigast under kommande mandatperiod?

Den tekniska utvecklingen, helt klart. Det handlar om upphovsrättsfrågor. Det handlar om den digitala tekniken, det som nu blir möjligt. Allt från det som vi redan jobbar med: samlingar på museer som blir tillgängliga på webben till exempel på ett annat sätt. Möjligheterna kopplat till problemen. Hur ska man kunna komma överens exempelvis med förlagen om det blir större efterfrågan på e-böcker, när vi har sagt att biblioteken skall erbjuda e-böcker gratis – vi kan liksom inte göra skillnad på produkterna. Samma linje har vi gentemot EU, sen får vi se hur pass framgångsrika vi är.

Tekniken är en möjlighet och ett bekymmer. Många oroar sig för vad som skall hända med Amazon, som har muskler att slå ut en del andra aktörer och sen får någon form av monopol.

Vad tror du blir skillnaden mellan kulturpolitik under fortsatt Alliansstyre eller efter ett maktskifte nästa år?

Vad Socialdemokraterna kommer att göra om det blir så, eller vilka de regerar ihop med, det vet vi ju inte. Några större visioner har vi inte sett, verkligen inte. Det verkar vara väldigt mycket tillbaka till det gamla. Jag menar – de pratar ju fortfarande om En bok för alla, från 1970 eller 1971, som om det skulle vara en stor reform. Fri entré till museer, givetvis, det återkommer de till också.

På andra politikområden, till exempel utbildningspolitiken, försöker Alliansen komma bort från 1970-talsparadigmet. Hur kommer det sig att man på kulturpolitikens område vill fortsätta med 1970-talspolitiken när vi på alla andra områden vill göra oss av med den?

Du kan ju aldrig jämföra kulturpolitiken med utbildningspolitiken, för utbildningspolitiken är in absurdum detaljerad. Jag vet inte hur det är nu, men förr var det X antal timmar svenska och X antal timmar något annat och det är liksom uppdelat i detaljer. Som lärare så är du rätt hårt styrd. Moderna Museet har ju inga sådana krav. Vi talar lite om mångfald och jämställdhet och så, sen får de pengarna och naturligtvis ett regleringsbrev. Men för dem – eller för Operan, Dramaten eller för den delen Konserthuset – har det aldrig funnits de specade kraven och därmed inte heller samma krav på att förändra eftersom de förändrar ju sig själva.

En stor del av kulturpolitiken kretsar kring föreningslivet i olika former. Anser du att föreningslivet och intresseorganisationer av olika slag har för lite, lagom eller för mycket makt över kulturlivet och de offentliga kulturpengarna?

För mycket makt kan man ju inte säga att de har. De lever i mångt och mycket sitt eget liv, och om man kopplar det till folkbildning och Folkbildningsrådet så får jag erkänna att eftersom det inte är mitt område längre så har jag inte så mycket koll på hur de arbetar och verkar, och hur de fördelar sina pengar.

Hur ser du på våra grannländer – finns det goda föredömen eller avskräckande exempel vad gäller kulturpolitiken där?

När det handlar om målen så är det väl rätt mycket som är gemensamt. Vi delar ungefär samma värderingar oavsett politiskt styre. Sen är det som jag säger att den norska kulturpolitiken är mer detaljstyrd. Finland har en socialistisk kulturminister, det är klart att det påverkar ju relationerna till viss del, det gör det ju. I synnerhet som han är här och propagerar för graffiti och sånt där.

I Danmark hade man för några år sedan en kulturpolitisk debatt som skiljde sig extremt mycket från den svenska. Här pratar vi om pengar, om anslagssystem, om bidragsnivåer, om skattelättnader och så vidare, medan där pratade man om innehåll, om en värdedriven kulturdebatt. Behövs det en sådan i Sverige eller bör vi inte ha det?

I alla fall så tycker jag inte att det är politikerna som skall gå i bräsch och tala om det. I och med att de satte upp en kulturkanon som inte bara omfattade god litteratur utan också skulle omfatta god arkitektur och musik och annat som man skulle vara bekant med, vilket vore främmande för den svenska debatten. Om det var ett sätt att förhålla sig till Dansk Folkeparti vet jag inte, men det känns så.

Är det ett bekymmer för en borgerlig regering att det finns en väldig vänsterbias inom den offentligt finansierade kulturen?

Det finns en intolerans i kulturvärlden som jag tycker är besvärande och som slog till väldigt hårt när vi exempelvis utsåg Johan Stael von Holstein till ledamot av Kulturrådet. Han uttryckte väl sig inte så diplomatiskt i alla delar, men det sätt som han blev behandlad på tycker jag var skrämmande.

Det slås fast i de nya kulturpolitiska målen att man ska verka för konstnärlig kvalitet, samtidigt som man duckar för att ge en definition av vad man menar med konstnärlig kvalitet. Hur skall politikerna kunna verka för konstnärlig kvalitet om man samtidigt inte har något begrepp om vad det är?

Det är inte politikerna som ska fastställa vad som är konstnärlig kvalitet. Det är inte de som sitter i referensgrupperna eller bedömningsgrupperna, utan det är människor med konstnärlig kompetens av annat slag. Kulturutredningen föreslog att man skulle ta bort ordet kvalitet, och motiverade det med att om man har med ordet kvalitet riskerar man en tendens där man stödjer sådant som man känner till eftersom då vet man vad som är kvalitet, i stället för att stödja sådant som är okänt.

Vilka kriterier ska då avgöra om en nyskapande kulturell verksamhet skall få offentligfinansiering?

Att den kan vara någonting som kan inspirera andra, att det är någonting som är helt nytt. Men det kan ju inte jag sitta och avgöra. Man kan ju inte bara sitta och stödja sådant som man vet att man känner till. Därför gillar jag när man jämför kultur med forskning: man stödjer ju grundforskning som man inte vet vad det ska leda till.

Cecilia Magnusson (M), ledare för Moderaterna i riksdagens kulturutskott

Hur definierar du kultur?

Det är ju de sköna konsterna: scenkonsten, konsten och arkitekturen...

Vilka är de ideologiska utgångspunkterna för Moderaternas kulturpolitik?

De bottnar ju i alla människors lika värde – att alla människor ska ha en möjlighet att utvecklas utefter sina egna förutsättningar.

Hur tar sig den moderata ideologin uttryck i den förda politiken?

Den tar sig ju uttryck i flera delar, men framför allt i det här med ”frihet under ansvar”. Exempelvis en absolut syn på vad som är klotter och vad som är graffiti. Självklart är graffiti en konstform som finns, men att använda andra människors egendom för att uttrycka sin konst, det är inte kultur utan det är ju faktiskt åverkan. Ett brott mot en annan människa.

Vilka är de ideologiska skillnaderna mellan Alliansen och De rödgröna i kulturpolitiken?

Jag upplever att Socialdemokraterna, och även Vänstern, är väldigt fast i de strukturer vi har i dag med institutionerna, med Folkets hus, med skådebanor – de institutioner, de boxar som finns i dag. De har väldigt svårt att se och inlemma det nya, och också se nödvändigheten av att kulturen har en plats i samhället. De har väldigt svårt att se det här att man samtidigt kan värna om kulturens egenvärde och matcha det in i samhället och liksom försöka öppna upp som, för kulturarbetare, utan att man ser det här att, jo men, man stöttar kulturen bäst genom att ge mer bidrag. Det är en tävling om vem som ger mest bidrag.

Hur skiljer sig Moderaterna från de övriga borgerliga i synen på kulturpolitiken?

En aktuell sakfråga är fri entré på museer, där jag upplever att man från Folkpartiets sida fortfarande lever kvar i föreställningen att om man tvingar museerna att ha fri entré så kommer folk dit, medan vi tror att vuxna människor själva kan bestämma och ska bestämma. Att ge förutsättningar för museerna att skapa bra utställningar gör ju att folk kommer vallfärdande.

På vilket sätt skulle Alliansens kulturpolitik ha sett annorlunda ut om Moderaterna hade fått bestämma helt själva inom kulturpolitiken?

Det är ju jättesvårt att säga eftersom man är inne i ett så intensivt arbete och att vi kommer till så bra kompromisser. Och jag försöker leta efter någon fråga där vi inte... men det får man väl inte säga...

Nu blir jag ju extremt nyfiken.

Haha, men det är ju inte Alliansen... om vi tittar på tv-avgiften, men det är ju inte Alliansen utan det är Anders Borg.

Och han är ju moderat.

Precis. Och så är det ju. Alla ska kämpa mot sin finansminister. För där är ju vi överens, men jag har ju jobbat så många år med politik så jag vet att det kommer en förändring där, men inte den här sexårsperioden, sändningstillståndsperioden – tror jag! Spelmonopolet är ju en sådan fråga, men där har vi ju också Anders Borg.

Vilka är de viktigaste reformer som Alliansen genomfört på kulturområdet sedan 2006?

Att vi har tagit bort målet att arbeta mot kommersialismens skadliga verkningar. Det är ju någonting som jag är väldigt stolt över – att man faktiskt erkänner kapitalismens och kommersialismens möjligheter att utveckla kulturen. För det har ju legat som en våt filt över kulturpolitiken ända sedan 1970-talet.

Sedan tycker jag att det är vår prioritering med barn och ungas rätt till kultur. Att vi har ändrat fokus. Förut har det ju varit kultur till alla. Nu har ju vi faktiskt sagt ja, barn och ungas rätt till kultur är vår prioritering från rikshorisont. Så Skapande skola är väldigt stort.

Den andra delen är ju Kultursamverkansmodellen. Vi upplevde ju att det var vattentäta skott mellan riksnivå, regionnivå och kommunal nivå. Vi kunde besluta eller med Kulturrådet kunde anslå medel till en konsertinstitution, samtidigt som kommunfullmäktige drog ner anslagen dit. Det är ju inte meningen att den statliga nivån ska stödja en verksamhet som inte är angelägen på den kommunala nivån.

Vilka är då de största misslyckandena i Alliansens kulturpolitik under två mandatperioder?

Kulturarvslyftet var ju en för svår nöt att knäcka. Så det måste ju ändå erkännas...

På vilket sätt?

Nu är det ju 350 personer som har stått långt från arbetsmarknaden som har fått anställning inom Kulturarvslyftet, men den målsättning och den ambitionen på flera tusen som vi hade har ju inte uppnåtts under perioden. Men jag tycker absolut att vår ambition var rätt.

Vilka sakfrågor eller problemområden kommer att vara de viktigaste under kommande mandatperiod?

Ett kollektivavtal på scenkonstområdet. Det är jätteviktigt. Sen är det ju självklart att fortsätta enträget och jobba med att näringslivet ser kulturens potential och att kulturen ser näringslivets potential. Om man tittar på en bredare arbetsmarknad för kulturarbetare är det ju oerhört viktigt att även kulturarbetare kan leva på det de gör.

Hur tror du att kulturpolitiken skulle utvecklas om det blev ett maktskifte om ett år?

Jag tror att man kommer att lägga ner Skapande skola. Man kommer göra en ganska stor förändring.

På andra politikområden, till exempel utbildningspolitiken, försöker Alliansen komma bort från 1970-talsparadigmet. Hur kommer det sig att man på kulturpolitikens område vill fortsätta med 1970-talspolitiken, när vi på alla andra områden vill göra oss av med den?

För mig som moderat – och kanske lite gammelmoderat – så är ju det helt naturligt att inte förespråka någon revolution, men nu har vi en ändrad inriktning.

Vilka kriterier ska avgöra om en kulturell verksamhet ska få offentlig finansiering?

Självklart ska det ju vara allmängiltigt. Att det ligger i linje med våra prioriteringar och att det ligger i linje med de kulturpolitiska målen.

Hur bör politiker förhålla sig till frågan om konstnärlig kvalitet?

I bedömningen av stöd? Så långt bort som möjligt.

Fungerar då principen om armlängds avstånd i praktiken?

Man måste hela tiden jobba med det. För de allra flesta är ju intresserade, och man har ju en egen syn på vad som är kvalitet.

Hur mycket har skattebetalarna rätt att kräva av uppföljning och utvärdering?

Det är därför Myndigheten för kulturanalys är så viktig, att vi faktiskt tittar på detta. Att det vi har beslutat – har det också blivit genomfört, och på vilket sätt kan vi förändra för att det ska bli som vi har sagt att det ska vara? Men jag tror att man kan utvärdera, analysera utan att gå in på kvalitetsaspekten.

Samtidigt så står det ju fastslaget i de kulturpolitiska målen att kulturpolitiken ska främja kvalitet, men när man kommer till definitionsfrågan så duckar man. Hur kan man utvärdera vad som håller hög kvalitet om man inte har någon definition av vad man menar med begreppet?

Har den nått ut till stora grupper så är det en form av kvalitet.

Och vem ska bedöma vad som är kvalitet?

Kvalitet är ju i bedömarens öga, men också i konstnärens öga. Det kan ju vara väldigt hög, stor kvalitet i den som gör det och också i den som betraktar det eller använder det.

Den svenska kulturpolitiken är ju i stor utsträckning uppbyggd kring föreningslivet och organisationer av olika slag – en korporativistisk modell där man fördelar statliga och andra offentliga medel via föreningslivet. Tycker du som politiker att de här organisationerna har för stort, för litet eller lagom mycket inflytande över kulturlivet?

Ja, jag ser ju hellre att de som KAN konst – som Konstnärsnämnden till exempel – får medel att fördela än att jag eller någon annan tafflig politiker ska sitta och fördela.

Är det alltid givet att en medlemsorganisation är den som är bäst att bedöma en verksamhet? Är en konstnärsorganisation alltid den bästa att bedöma konst till exempel?

Jag tror att de har större förutsättningar att bedöma konst och fördela offentliga medel om vi nu ska ha detta system. Så jag tror att det är att föredra att ha människor som förstår sig på och arbetar med detta snarare än förtroendevalda. Ja, jag tror att det är ett bättre system. Sen kan man säkert till stora delar förändra systemet.

Om vi tittar på våra nordiska grannländer – finns det några positiva eller avskräckande exempel där på hur man väljer att föra kulturpolitik?

Ja, när vi tittar på Skapande skola så tog vi vår inspiration från Kultursecken som har funnits länge i Norge. I spelpolitiken kan vi titta på Danmark, när det gäller Public service så kan man titta på Finland. Vi har ju mycket utbyte kring de nordiska länderna och vad vi gör, men kanske ändå i för liten utsträckning.

Behöver vi en mer värdedriven kulturdebatt, om kulturens innehåll, som de hade i Danmark?

Jag tycker ju inte att vi ska lägga oss i om folk är höger eller vänster när det gäller kulturen, sedan så vet vi ju att kulturvänsstern fortfarande står sig stark.

Är det ett bekymmer för en borgerlig regering att det finns en väldig vänsterbias inom den offentligt finansierade kulturen?

Ja. Självklart är ju det en förändring som jag skulle önska. Men jag ser inte att jag omedelbart skulle kunna göra en förändring. Men det märker vi ju att den värdediskussion som vi för med den här aspekttanken är oerhört störande inom kulturvänsstern.

Avslutningsvis – vad är målet för den moderata kulturpolitiken?

Det finns inte något sådant mål. Moderat kulturpolitik bygger på att skapa förutsättningar att så många som möjligt ska kunna ta del av kreativitet, konstnärlighet, kultur.

Ulf Nilsson (FP), kulturpolitisk talesperson

Varför behöver vi kulturpolitik?

Jag vill inte använda kulturpolitik för att förändra människor, men däremot vill jag använda den så att den skapar förutsättningar för människor att förändras i olika riktningar på grund av kulturaktiviteter och deltagande och upplevelser av kultur. Och det innebär alltså att jag är helt emot politisk styrning av vilken kultur, vilken konstnärlig verksamhet, vilka utställningar som ska finnas på museer och så vidare. Men däremot vill jag arbeta med att försöka hitta ett system som gör att det finns goda och även ekonomiska förutsättningar för människor som arbetar med kultur.

För vems skull bedriver Alliansen kulturpolitik?

I första hand för människorna som konsumerar eller som i en dialog på något sätt reagerar på kulturen. Men för att vi ska få intressanta böcker att läsa, spännande tavlor att reagera på och spännande och intressanta filmer så krävs det att de som skapar konst också har drägliga ekonomiska förhållanden och att fler än i dag kan försörja sig på sin konst, det är en viktig sak.

Hur ser du på avgränsningen av det kulturpolitiska fältet?

Det kan vara svårt att dra gränserna ibland, men jag tror att det kan vara viktigt att ha ett kulturdepartement. För att även om det inte finns exakta gränser så är det självklart vad som ska vara innanför och utanför så behövs det ändå en markering att det här är ett politiskt kärnområde helt enkelt.

Vilka skulle du säga är de ideologiska utgångspunkterna för Folkpartiets kulturpolitik?

Frihet och kvalitet är våra nyckelbegrepp. Vi menar att kulturen ska vara fri i så stor utsträckning som möjligt och att vi ska skapa system för olika typer av stipendier, ersättningar till människor som arbetar med kultur. Men vi ska inte som politiker sitta och bestämma vilken kultur som ska få pengar, och så vidare. Även om jag som helhet verkligen är marknadsekonom, så tycker jag att kultur är den typen av produktion där det måste finnas ett visst utrymme för konst och kultur som inte är kortsiktigt ekonomiskt lönsamt att verka. Man kan nästan se det som att samhället gör vissa infrastruktursatsningar för att hela ekonomin ska växa, så hjälper samhället till att betala för vägar till exempel.

Vilka anser du vara de viktigaste skillnaderna mellan Alliansen och De rödgröna på kulturpolitikens område?

Även om det finns många som syndar mot det här begreppet armlängds avstånd, så menar jag bestämt att det finns en mycket större tendens till att vilja styra i detalj och ha politiska styrningar på kommunal nivå och så vidare i de rödgröna partierna än vad det finns i Alliansen.

Hur skiljer sig Folkpartiet från de övriga borgerliga partierna på kulturens område?

Vi tycker att kulturbudgeten borde öka och det kan jag nog med tillfredsställelse konstatera att det har den gjort under Alliansregeringen.

Vi har en lång tradition av att säga att för oss är det inte frågan om samhället eller staten – eller vad man nu vill kalla det för – ska stödja kulturen, utan om hur. Det är en självklarhet för oss att kulturen behöver allmänt stöd och det är inte lika självklart hos Moderaterna, även om vi nu tillsammans har gjort bra insatser med förstärkandet av kulturbudgeten.

På vilket sätt skulle Alliansens kulturpolitik ha sett annorlunda ut om det var Folkpartiet som var det regeringsbärande partiet?

Jag menar att kulturbudgeten hade varit något större.

Och vad hade ni gjort med den ökade kulturbudgeten?

Vi hade nog drivit på hårdare att konstnärerna ska kunna leva på sitt arbete, och där har vi till exempel överenskommelser med Kulturrådet att de har medverkans- och utställningsavtal med olika konsthallar.

Från Folkpartiets sida försvarar vi ju också verkliga Public service, men samtidigt tycker vi ju att privata media ska ha mycket goda förutsättningar att växa och konkurrera. Där har vi ju talat om att man ska försöka arbeta fram en kombination av gynnsam skattelagstiftning och kanske vissa statliga bidrag. Vi tror också att man borde införa fri entré för vuxna på de statliga museerna igen. Ett huvudargument i det är ju att uppmuntra och göra det lite lättare för vuxna att gå med barn på museer där det faktiskt inte kostar något för de vuxna att gå med.

Vilka är de viktigaste reformer inom kulturpolitiken som Alliansen genomfört sedan 2006?

Jag tycker att satsningen på Skapande skola är en väldigt viktig reform som gör att väldigt många fler barn kommer i kontakt med skapande konstnärer.

Sen är det ju viktigt att vi har fått en läspropotion – den här ”Läsa för livet” med en nationell strategi för att förbättra läsförmågan i Sverige. Det är ett samhällsproblem i dag om 25 procent av unga pojkar inte kan läsa igenom en vanlig dagstidning och begripa innehållet i det.

Vilka är då de största misslyckandena på kulturpolitikens område under Alliansen?

Jag är besviken på att vi inte kunde modernisera tv-licenssystemet. Det tycker jag var tråkigt.

Vad hade du velat se i stället?

Det är egentligen inte så där fruktansvärt radikalt, men grundprincipen från oss var att vi ville frikoppla det från vilka apparater man har. Helt enkelt en Public service-avgift som i princip alla vuxna betalar, ungefär som man betalar begravningsavgift och vissa andra avgifter.

Vilka sakfrågor/problemområden kommer att vara viktigast för politiken under den kommande mandatperioden?

En sak som regeringen faktiskt borde bli aktivare med är e-böckerna. Det handlar om hur författarna ska ersättas och hur man ska kombinera det med gratis utlåning på biblioteken, som vi redan har slagit fast i lagen att e-bokutlåning ska vara gratis. Däremot står det ingenting i bibliotekslagen om hur många e-böcker man ska få låna eller kunna låna ut så att säga, så det där och det hänger då samman med momsfrågan.

Hur tror du att kulturpolitiken kommer att fortsätta utvecklas om Alliansen får fortsatt förtroende i höst?

Ingen av de här sakerna som jag har nämnt är det ju någon stor konflikt om inom Alliansen. Vi kan ha olika uppfattning om tempot. Även det här med tv-licensen som jag nämnde så står det ju i tv-propositionen som nu är antagen i riksdagen att man under mandatperioden ska utreda ett nytt system så det är ju ingenting där det är totalt låst. Jo möjligen fri entré då, där jag hoppas att det kan bli en ändring. Det är en viktig fråga, men den är ju inte så viktig att regeringen står och faller med den.

Om det blir maktskifte, vad tror du kommer hända på det kulturpolitiska fältet då?

Det är ju inte ovanligt att oppositionen lovar mer pengar till kulturen, och Miljöpartiet och Vänsterpartiet talar om väldigt kraftiga skattehöjningar och till exempel att man plockar bort jobbskatteavdraget. Det kommer ju inte minst att drabba författare och konstnärer, så det är inte så säkert att alla löften innebär några större förbättrade levnadsvillkor för dessa.

På andra politikområden, till exempel skolan, så talar man ju om att man vill göra upp med det gamla 1970-talsparadigmet. Till exempel så talar Jan Björklund om att man ska vända den här Atlantångaren och rensa ut "flumskolan" och så vidare. Men få politikområden är ju så genomsyrade av 1970-talets sätt att tänka som kulturpolitiken, ändå talar man aldrig om ett systemskifte där. Varför vill ingen göra rent hus?

Ja, det beror ju på vad det skulle innebära att göra rent hus. För att kulturens kraft ligger ju inte så mycket i den politiska ideologin utan att eftersom kultur till sin natur då dels å ena sidan bidrar till sammanhållning; att man har ett gemensamt kulturarv och så vidare, men det bidrar också till att skapa oro och spränga gränser och utmana och det är en väldigt viktig roll för kulturen.

Jag älskar till exempel skönlitteratur, men man kan ju inte förneka att i världshistorien har ju de flesta framstående författare haft mycket extrema åsikter åt det ena eller det andra hållet.

Jag tänkte mer på själva systemet...

Historiskt har många socialister sett kulturen som ett sätt att uppfost-
ra och förändra människor. Att det avspeglar sig i deras vilja att styra
bland annat kulturutbud, program och vilken kultur som ska styras och
det kan man ju kalla för ett 1970-talsarv. Det vill jag ju göra upp med
och det tycker jag att vi delvis har gjort under Alliansen också.

Vilka kriterier ska avgöra om en konstnärlig verksamhet ska få offentligt stöd?

När det till exempel gäller utställningar på konsthallar och installatio-
ner får det helt enkelt vara kulturkunniga människor, det är i första
hand deras sak att avgöra det. Det är ju samma sak med Kulturrådets
stipendier till författare till exempel, det får helt enkelt vara då kvalitet
bedöms och att det inte är politiker som ska tala om vad som är kvalitet.

Hur bör man som politiker förhålla sig just till kvalitetsfrågan?

Man ska försöka skapa system som så att säga fördelar stöd och ersätt-
ningar utifrån kvalitetsaspekt. Men det är inte politiker som ska tala
om vad som är kvalitet, utan det ska människor som kan ämnet göra.

Men politikerna måste ändå tala om vilka människor man anser kan tala om det.

Ja, det kan man göra, även om man kan göra det på ett indirekt sätt.
Man kan till exempel tillsätta några kunniga litteraturmänniskor som
ska diskutera satsningar på litteratur, stipendier och annat på Kultur-
rådet, men sedan kan de i sin tur också ta kontakt med experter och
andra. Det kan aldrig bli perfekt.

I propositionen från 2009 så står det ju i målen att man ska verka för kvalitet, men man duckar för att slå fast en definition av vad man menar med kvalitet. Borde man inte ha någon form av definition om man ska kunna bedriva en politik, om vad man..?

Nej, för då är man ju farligt nära det här med att politiskt styra vad en
bra bok ska vara.

Om man jämför med andra politikområden, till exempel inom vården, då kan man ju bedöma vad som är hög kvalitet på vård utifrån vad det blir för utfall. Samma sak med utbildningspolitiken – det går ju att säga att en viss utbildning håller högre kvalitet än en annan. Kan man inte upprätta motsvarande kriterier på kulturområdet?

Det enda man kan göra är att skapa principiella regler för ersättningar,
stipendier och stöd, och sedan helt enkelt överlämna det till experter
– som ibland kommer att göra fel, men som ändå är de som är bäst
skickade att avgöra vad som håller en konstnärlig kvalitet.

Fungerar principen om armlängds avstånd i praktiken?

En frestelse för politiker när de märker att folk inte går på deras konst-
hallar, när folk inte går på läns museet, är att lägga sig i och hitta lös-
ningar hur man ska få dit folk och det är ju, tycker jag, kan politiker

göra på ett bra sätt, genom att ge tips, genom att underlätta för skolor att gå dit och göra allt möjligt. Men om de passerar gränsen så att de börjar styra: ”Nu får ni inte ha den här installationen av den här jobbiga konstnären för alla mina vänner i pensionärsföreningen tycker att det är så äckliga tavlor”, då har man passerat gränsen och det är det jag menar med armlängds avstånd.

Lars-Axel Nordell (KD), kulturpolitisk talesperson

Varför behöver vi kulturpolitik?

Kulturen behöver vi och den kan vi inte komma ifrån. Vi har ett kulturarv och vi förvaltar något som är viktigt och vi skulle inte kunna leva utan kultur. När vi gör saker tillsammans så behöver vi naturligtvis också en kulturpolitik.

För vems skull driver Alliansen kulturpolitik?

På något sätt har kulturen ett egenvärde känner jag, och det är utifrån det som vi bedriver kulturpolitik. När man tidigare har pratat om regionutveckling så har man inte pratat om kulturpolitik. Därför är jag väldigt glad att man nu fört in detta i Kultursamverkansmodellen, så att det har förts in i frågan om regionpolitik.

Hur ska man avgränsa det kulturpolitiska området?

Jag upplever att kulturutskottet och Kulturdepartementet har en oerhörd bredd av frågor. Att det finns kultur för alla och då tänker man att det är slasktratten, men det är det ju inte. Det handlar ju mer om tillgänglighet och att alla människor ska kunna finnas med och ta del utav kulturen och vara en aktiv del i kulturutövandet.

Vilka är de ideologiska utgångspunkterna för Kristdemokraternas kulturpolitik?

Rent ideologiskt så ser vi ju kulturen som att vi har ett arv att förvalta. Vi pratar ju både om personalismen och förvaltarekapstanken och dessutom då om subsidiaritet, som ju kommer till uttryck bland annat i det här med Kultursamverkansmodellen. Vi utgår ju från de här fundamenten som vi har med oss, där man inte bara är en individ utan där man är en person.

Hur yttrar sig det, konkret?

Jag reagerar i debatten mot att till exempel Vänstern många gånger har ett överstatligt synsätt. Att staten ska gå in och tala om hur det ska vara och lägga saker till rätta. Jag tror inte på det. Jag tror mer på valfrihet.

Har du någon sakfråga som illustrerar de här skillnaderna?

”Samhället ska ta ansvar”, då menar Vänstern och Socialdemokraterna framförallt den offentliga sektorn. När jag pratar om att samhället ska ta ansvar menar jag framförallt det civila samhället.

Vilka är då de ideologiska skillnaderna i synen på kulturpolitik mellan Alliansen å ena sidan och De rödgröna å andra sidan?

Det är inte glasklart alla gånger eftersom när man läser de här motionerna så spretar de en hel del. Det finns inga råkångar. Däremot så ser man att Alliansen jobbar för en större bredd och en större valfrihet, bland annat när det gäller synen på offentlig sektor och framförallt när det gäller det civila samhället som en viktig del i kulturpolitiken.

För medborgarna, för kulturutövarna eller för vem?

Det är faktiskt både och. Om man tar en fråga som jag har drivit fram och fått igenom som också hänger samman med barn och ungas uppväxtvillkor – Skapande skola. I ett system som stimulerar, dels skolorna att skapa den här dialogen att låta professionella utövare att komma till klasserna att träffa eleverna.

Hur skiljer sig Kristdemokraterna från de övriga borgerliga partierna i synen på kulturpolitik?

Vi är väldigt överens, särskilt när det gäller grundläggande värderingar och så. När det gäller valfriheten så är det heller ingen tvistefråga egentligen. Det har ju dykt upp några frågor där vi har haft lite olika syn, till exempel när det gäller Public service. Det är en fråga då där vi egentligen är ganska överens i Alliansen, men där det ändå inte varit bra. Alliansen i kulturutskottet är inte riktigt överens med Kulturdepartementet.

Lika så att spelområdet och spelmissbruk tar över så mycket det här online-spelen och på nätet, och så vidare. Så där måste man göra något för att ändå kunna få ta ett ansvar så att säga. Och ha licensiering.

På vilket sätt skulle kulturpolitiken ha sett annorlunda ut om Kristdemokraterna hade haft egen majoritet? Hur skulle den Kristdemokratiska kulturpolitiken sett ut?

Jag tror att vi skulle trycka dels ännu mer på kulturarvet och det civila samhället. Och sedan också när det gäller kultur för barn och unga, att vi kan vara väldigt tydliga med det.

Vilka är de viktigaste reformer som Alliansen genomfört sedan 2006 på det kulturpolitiska området?

En viktig reform är ju det här med Kultursamverkansmodellen. Den har fört ner den kulturpolitiska diskussionen lokalt och jag beklagar att Stockholm inte har infört det. De är ju de enda som inte har gjort det. Alla andra har ju insett värdet utav det här.

Vilka är de största misslyckandena på det kulturpolitiska området under de här åren?

Kulturarvslyftet. Där fanns det stora förhoppningar och det har inte lett till så många jobb, och jag beklagar att det här inte har utvecklats som vi har tänkt oss.

Vilka sakfrågor kommer att vara viktigast under kommande mandatperiod inom kulturpolitiken?

Från Kristdemokraternas sida har vi inga stora tydliga frågor som vi vill förändra, utan vi ska jobba vidare med den politik som vi har börjat med och infört. Vi ska, som jag sa förut då, utvidga finansieringsmöjligheterna med gåvoskatteavdraget. Det är något vi jobbar hårt med och vi tittar faktiskt också på möjligheterna att lyfta in Skapande skola också på gymnasiet.

Vad tror du kommer hända med kulturpolitiken vid ett eventuellt maktskifte i höst?

Då finns risken att det blir mer uppstyrt och mer statlig styrning över kulturpolitiken. Jag tror inte att man kommer att tillföra mer pengar egentligen. Om man tar ekonomin så har vi ju tillfört mer under de här två mandatperioderna än tidigare. Kulturpolitiken har fått mer pengar med oss i regeringen och det tycker jag är bra.

Är det självklart positivt från ett borgerligt perspektiv?

Ja, beroende på hur det har träffat.

På andra politikområden, till exempel skolan, så gör man ju upp eller håller på att göra upp med det här arvet från 1960- och 1970-talen.

Ändå har man aldrig pratat om ett systemskifte inom kulturpolitiken.

Varför vill man inte göra upp med 1970-talet på det här området?

Om man lyssnar på oppositionen så tycker ju de att det har skett ett sådant skifte, men jag kan hålla med dig om att det har varit ganska hovsamt. Det har inte skett några stora, radikala förändringar. Bara detta att vi har slagit in på och infört det här gåvoskatteavdraget när det gäller den ideella sektorn är ju något som alldeles får oppositionen att rysa – så för dem är det stort. Något förfärligt. Och jag tycker att det är helt fantastiskt.

Vilka kriterier ska avgöra om en kulturell verksamhet ska få offentlig finansiering?

Från politikens sida ska vi inte styra så mycket, menar jag. Sen när det gäller kriterierna så utformas ju de utav respektive myndighet.

Hur bör politiker förhålla sig till frågan om konstnärlig kvalitet?

Där har vi ju pratat om en armlängds avstånd. Det här med kvalitetsbegreppet är ju svårt att gå in i rent politiskt och tala om vad som är kvalitet eller inte. Oerhört svårt. Det säger ju inte minst debatten om graffiti och så vidare, där man då från politiken i Stockholm har sagt att det inte är kvalitet, det ska bort allting. Självklart är det inte acceptabelt med graffiti på andras egendom, men om man tar utövandet eller konststarten i sig så kan man inte säga att den inte skulle ha någon slags kvalitet.

Vem ska avgöra vad som är konstnärlig kvalitet? För det står ju ändå i de kulturpolitiska målen att kulturpolitiken ska sträva efter att främja kvalitet.

Ja, och det ska vi naturligtvis göra. Men det är ju inte så att kulturministern kan sitta och avgöra detta.

Så vem ska göra det?

Ja, det är frågan.

Fungerar principen om armlängds avstånd i praktiken?

I Alliansen tycker jag åtminstone att vi har förhållit oss bra till det. Vi har kunnat hantera det ganska bra. Vi blir ju kontaktade ständigt av

olika intressenter som vill att vi ska engagera oss lokalt och det kan vi naturligtvis göra. Men till syvende och sist kan vi ju inte bestämma över fördelningen av anslag.

Den svenska kulturpolitiken är ju i stor utsträckning uppbyggd kring förenings- och organisationslivet – att offentliga medel fördelas genom olika typer av konstnärsorganisationer, och så vidare. Tycker du som politiker att de här organisationerna har för stort, för litet eller lagom mycket inflytande över den offentliga kulturpolitiken?

Jag tycker att det är bra att man organiserar sig och gör saker tillsammans. Det är jättebra. Sen vet vi att vem som helst kan inte gå med i KRO [Konstnärernas Riksorganisation] till exempel. Man måste ju liksom bli invald där. Så alla vägar är ju inte öppna för alla.

Per Lodenius (C), kulturpolitisk talesperson

Hur definierar ni kulturbegreppet?

Kultur är egentligen kärnan i ett civiliserat samhälle.

För vems skull driver Alliansen och Centerpartiet kulturpolitik?

Det är ju för medborgarna.

Tycker du att dagens avgränsning av det kulturpolitiskaområdet är tillfredställande eller skulle du hellre se att det omfattade ett större politikområde eller rentav snävare?

Det vi kan tycka är att vi kanske skulle ha mer och närmare samarbete mot utbildningssidan. Folkbildningen ligger ju lite mitt emellan. Folkbildningen är ju en av de största kulturaktörerna i Sverige och där skulle jag kanske vilja se ännu lite mer samarbete mellan departementen, men också mellan utskotten. Utbildning och kultur tror jag skulle behöva vara närma sig varandra.

Jag tror absolut att det behövs en kultur- och idrottsminister, men jag tror att om Centerpartiet skulle få ta över både Utbildnings- och Kulturdepartementet så skulle vi nog mycket väl kunna bilda ett superdepartement, där kultur och utbildning skulle finnas under samma tak.

Vilka är de ideologiska utgångspunkterna för Centerpartiets kulturpolitik?

Den ideologiska grunden handlar ju också om att kulturen är väsentlig för samhället och för människans utveckling.

På vilket sätt skulle du säga att Alliansens kulturpolitik skiljer sig från De rödgröna?

För det första tycker jag att den är mycket mer decentralistisk. Vi tror på människan – att kunna både välja men också att kunna vara en egen kulturutövare. Kultursamverkansmodellen tycker jag är ett väldigt bra exempel där vi också tror på att man ute i landet har en kunskap om behov av kultur och hur kulturen ska se ut.

Hur skiljer sig Centerpartiet från de övriga borgerliga partierna i synen på kulturpolitik?

Där tror jag att vi har ännu mer en decentralistisk syn. Det är i alla fall så som jag har uppfattat det. Vi har en större förankring i civilsamhället.

Befinner sig då Centerpartiet längst bort från De rödgröna i kulturpolitiken?

Nej, inte längst bort, men jag tror att vi har en mera... nej, jag tycker att det är svårt att sätta det på en skala på det sättet.

Vilka tvistefrågor finns då – vi kan börja med mellan Alliansen och De rödgröna i kulturpolitiken?

Det är den här centralistiska grundtanken som finns hos De rödgröna, jag tror att det är en viktig skiljelinje.

I vilka sakfrågor märker man den?

Ja, det verkar till exempel inom när det gäller kulturskolorna där man från De rödgröna vill lagstifta och sätta gränser för vad det ska kosta och för vad man ska få göra inom kulturskolan.

Vilka tvistefrågor finns mellan Centerpartiet och övriga allianspartier inom kulturpolitiken?

Jag tror att vi vill gå ytterligare ett steg när det gäller Kultursamverkansmodellen – vi vill decentralisera det ytterligare. Vi vill kanske också att det ska hända lite mer och se en annan budgetfördelning.

På vilket sätt?

Exempelvis vill vi ha mer pengar till Kultursamverkansmodellen och se att vi inte centraliserar så mycket till Stockholmsområdet och Stockholms stad som andra kanske vill göra.

Om Centerpartiet hade haft egen majoritet och en egen kulturminister, hur hade de gångna åtta årens kulturpolitik då skiljt sig åt mot den som fördes?

I och med Kultursamverkansmodellens införande så skulle vi ha fört in mer pengar i Kultursamverkansmodellen på en gång.

Hade ni ökat eller minskat den statliga kulturbudgeten som helhet?

Jag tror att den hade legat ganska lika som den ligger i dag. Om jag hade varit kulturminister hade jag nog kämpat för en högre budget, men det ska man ju lägga till min roll så att säga.

Vilka är de viktigaste reformerna som Alliansen har genomfört sedan 2006?

Samverkansmodellen, Skapande skola och satsningen på kulturella, kreativa näringar. Jag tycker att det är tre mycket bra exempel på hur man egentligen har ändrat hela kulturpolitiken i en helt ny riktning som har stärkt kulturen i hela landet. Också att vi har bevarat och kunnat utöka den kyrkoantikvariska ersättningen, som handlar också om att kunna bevara ett kulturarv i hela Sverige.

Vilka är de största misslyckandena under Alliansens kulturpolitik?

Jag vill kanske inte kalla det för misslyckande, men jag hade hoppats att vi hade kunnat komma lite längre när det handlar om exempelvis Public service och då tankarna om hur vi ska uppta Public service-avgiften. Sen också spelfrågorna.

Vilka utmaningar är de största just nu och under överskådlig tid?

Vilka sakfrågor och problemområden finns?

Utmaningarna är ju att jobba vidare – den statliga kulturpolitiken behöver spridas mer över landet. Folkbildningen behöver vi ju bevara, stärka, förstärka, lyfta fram så att det kan bevaras i ett relativt oberoende som folkbildningen har. Folkbildningen är ju en så viktig och unik del i både Sveriges kultur- och utbildningspolitik.

På andra politikområden, till exempel utbildningspolitiken, försöker Alliansen komma bort från 1970-talsparadigmet. Hur kommer det sig att man på kulturpolitikens område vill fortsätta med 1970-talspolitiken, när vi på alla andra områden vill göra oss av med den?

Jag tror att på 1970-talet blev det väldigt mycket institutionalisering, om man säger så. Man pratade om de fria teatergrupperna men ganska snart så blev de själva en institution. Man förväntade sig att samhällets stöd alltid skulle gälla på något sätt. Som allt annat. Men det bryter vi upp bland annat med Kultursamverkansmodellen, där vi tittar mer till samhällets behov. Nu har vi inte kommit så långt än och det var ju det jag sa tidigare här – jag skulle vilja se en större insats till Kultursamverkansmodellen så att man skulle kunna få en större frihet i Kultursamverkansmodellen. För fortfarande hamnar ju väldigt mycket på institutioner och inom låsta områden. Det handlar ju fortfarande om att Kulturrådet har väldigt mycket makt över de pengarna.

Men skiljer sig det egentligen från det som man slog fast i utredningen 1972 och proppen 1974?

Rent praktiskt så gör det ju det, eftersom du fortfarande har haft en decentralisering av kulturen sedan 1974. Vad vi gör nu är ju att vi rent praktiskt ser på kulturen utifrån medborgarens perspektiv i stället.

Hur tror du att kulturpolitiken skulle utvecklas efter ett maktskifte i höst?

Jag tror att man skulle centralisera återigen, så att säga. Skapande skola skulle nog bli något som man, man skulle nog inte ta bort Skapande skola men man skulle smeta ut den satsningen så att den skulle bli ganska verkningslös. Med det menar jag att man skulle baka in det i någonting annat så att det inte skulle komma eleverna till del utan att det skulle bli en... jag vet inte vad, men en central satsning.

Vilka kriterier skall avgöra om en nyskapande kulturell verksamhet ska få offentlig finansiering?

Jag tror inte jag som politiker kan sitta och sätta exakta mått på vad som ska vara bra nyskapande kulturverksamhet. Här behöver vi ha professionella på andra sätt, men även regionala tankar och skillnader i det här.

Fungerar principen om armlängds avstånd i praktiken?

Det fungerar egentligen aldrig i praktiken inom politiken. För trots allt så är det de politiska besluten som styr. Men har man tanken med sig i alla fall att man behöver ha en armlängds avstånd är det lättare att försöka undanhålla sig från att gå in på detaljerna. Så det måste vara ett tankesätt man har med sig, men det går inte alltid att hålla det.

Det slås fast i de nya kulturpolitiska målen att man ska verka för konstnärlig kvalitet, samtidigt som man duckar för att ge en definition av vad man menar med konstnärlig kvalitet. Hur skall politikerna kunna verka för konstnärlig kvalitet om man samtidigt inte har något begrepp om vad det är? Pondera att man skulle resonera så här kring kvalitet i vården till exempel...

Med kvalitet i vården så har du lite andra möjligheter – här kan du mäta hur många patienter som överlever eller blir friska, och så vidare. Då har vi konkreta siffror. Det är inte lika lätt att mäta att den där tavlan ger så och så många friska människor, utan du har lite mer trubbiga instrument. Jag tycker att det där trots allt är så nära man kan komma en definition av kvalitet i kulturen.

Fast det finns ju ingen definition, det står ju att den varierar.

Precis, och det är just det som är problemet – eller, inte problemet, men det är just det som definierar kultur också att det ändras från tid till tid. Det som på 1950-talet ansågs vara kvalitet på vissa områden är inte kvalitet i dag.

Den svenska kulturpolitiken är uppbyggd kring föreningslivet och organisationsstrukturer på olika sätt och det är också via dem som statliga medel ofta fördelas. Tycker du att intresseorganisationerna har för mycket, för lite eller lagom mycket makt över politiken och över kulturlivet?

De har inte för lite. Så kan vi säga.

Mats Gerdau (M), kommunstyrelsens ordförande i Nacka

Varför behöver vi kulturpolitik?

Kultur binder ihop människor, binder ihop samhällen och skapar trevliga samhällen. Det blir en gemensam bas, en gemensam referensram, ett kitt som binder ihop samhället helt enkelt och där kan väl det offentliga eller kommun, stat, landsting bidra på olika sätt för att främja det. Sen tycker jag att man har ett särskilt ansvar för vård av kulturarv på olika sätt, det finns ju inte kanske några kommersiella krafter eller så som vårdar minnesmärken. Så där kan jag väl tycka att man behöver det. En tredje aspekt kan jag också tycka är ett särskilt ansvar för barn och ungdomar, som kanske inte alltid får med sig så mycket kultur hemifrån. Man väljer inte sina föräldrar utan där kanske samhället, det offentliga har ett ansvar att se till att de erbjuds olika kulturaktiviteter.

För vems skull bedriver Alliansen kulturpolitik i Nacka?

För medborgarnas skull. Vi prioriterar barn och ungdomar.

Alltså, de som tar del av kulturen?

Kulturkonsumtion kan vi väl säga. Vi lägger inte pengar på att subventionera produktion i huvudsak, utan det är konsumtion. Det ska komma människor till del, människor ska efterfråga, vilja ha det. Det är det som vi är beredda att stötta på olika sätt.

Det här har ju i och för sig inte så mycket med den kommunala politiken att göra, men jag brukar ändå ställa frågan: Hur bör man avgränsa kulturpolitik som politikområde? Är du nöjd med dagens avgränsning, till exempel att vi har ett kulturdepartement och ett utbildningsdepartement? Innan Bildt-regeringen hade man ju ett och samma, till exempel.

Jag ser det mer som organisatoriska frågor som jag inte tror egentligen påverkar de faktiska förslagen. Sen kan jag väl tycka kanske att skolan är väl en stor kulturinstitution, om man säger skolan generellt, men det behöver ju inte innebära att den inte får en sådan position i alla fall, oavsett vilket departement det tillhör så att säga. Så det tror jag inte påverkar.

Vilka är de ideologiska utgångspunkterna för Nackamoderaternas kulturpolitik?

Vår generella politiska utgångspunkt i Nacka ligger på vår grundvärdering som handlar om att vi har förtroende för och respekt för människors vilja och förmåga till ansvar.

Det är hela förhållningssättet som ju naturligtvis också gäller inom kulturpolitiken. Och det kan ju till exempel leda till att, ”Nä, vi måste inte driva allting själv”. Det finns massor med människor som har idéer. Det kan möjligen behövas lite kommunalt smörjmedel eller stöd i början för att komma igång, eller det kan innebära att om vi definierar som ett kommunalt åtagande då som till exempel ett bibliotek är, då

kanske det finns andra som kan driva bibliotek bättre eller lika bra som kommunen kan göra.

Sen har ju vi drivit väldigt mycket, generellt också det som är valfrihetsfrågor, att skapa system där människor får välja själv, det man tycker passar den enskilde bäst. Och det är ju applicerat i kulturpolitiken då i form av att vi till exempel har musikskolecheck, så att det finns flera olika musikskolor.

Men om valfriheten är det centrala, varför inte låta medborgarna behålla sina pengar och lägga dem på vad de vill?

Jo, det kan man ju tycka. Samtidigt så har inte ungdomar eller barn alltid så stora inkomster så att man kan betala musikskoleavgiften och så. I dag är det en viss egenavgift, jag tror att man betalar en knapp tusenlapp per termin. Nacka har i och för sig bland de högsta avgifterna i landet, och det kan jag mycket väl försvara.

Det här med att outsourca ett bibliotek, det har varit ganska kontroversiellt.

Ja, och väldigt lyckosamt.

Hur motiverar ni det och hur har kritiken sett ut?

Det började 2005 tror jag. Personalen på Dieselverkstans bibliotek, som då var kommunalt, ville ta över och driva det själv i egen regi som ett personalkooperativ. Deras känsla där var ju att ”det här vill vi göra” och då gjorde man ju en direktupphandling så att de fick det på försök tror jag, i två år eller någonting sådant. Och det gick så bra, det var det mest besökta biblioteket i kommunen. Alla var jättenöjda. Så det gjorde ju att vi gick vidare i att upphandla också de andra biblioteken som vi har.

Hur har kritiken sett ut?

Kritiken har uteslutande kommit från vänsterjournalister och vänsterförfattare. Inte från någon medborgare har jag fått någon som helst synpunkt på att ”o, vad hemskt det här är”. Och det är en liten högljudd, vad ska jag säga, välartikulerad grupp som har varit emot inför beslutet. De drev väl också och överklagade tror jag så att det gick till domstol och sånt, men från och med första januari förra året så togs det över och sedan dess har det varit knäpptyst.

Vilka är de ideologiska skillnaderna vad gäller synen på kulturpolitik mellan Alliansen, Moderaterna å ena sidan och De rödgröna här i Nacka?

Det handlar ju om att, ska man driva det själv eller inte? Där är De rödgröna väldigt mycket emot att det ska finnas valfrihetslösningar, kundvalssystem och att man ska upphandla biblioteken och så. Det är den stora stridsfrågan. Sen har det också tidigare varit diskussioner om avgifterna på musikskolan. Att De rödgröna vill sänka avgifterna.

Om det skulle bli maktskifte i Nacka, skulle det ske några stora förändringar då i kulturpolitiken?

Jag är helt övertygad om att man skulle dra in eller återkommunalisera biblioteken. Musikskolan. Vi har ju fyra privata aktörer som är verksamma. Jag tror att de skulle ändra i musikskolechecken så att det blir mindre gynnsamt för de privata aktörerna, man skulle väl svälta ut dem på något sätt.

Finns det någon skillnad mellan Moderaterna och de övriga borgerliga partierna i Nacka i kulturpolitiska frågor?

Inte så stor. Folkpartiet har inte velat vara med på att upphandla biblioteken. Det har Centern, Moderaterna och Kristdemokraterna stått bakom då. Folkpartiet har lagt ner sina röster.

Vilka kulturpolitiska reformer har fått effekt för kommunerna? Har ni upplevt några skillnader?

Skapande skola är ju positivt och uppskattat. Det blir ju liksom lite stöd till kommunen på det sättet. Men i övrigt har jag inte direkt upplevt att kommunerna har påverkats i så stor grad.

Har du någon uppfattning om vad som har varit de största misslyckandena inom Alliansens kulturpolitik?

Det skulle i så fall vara att vända den allmänna kulturdebatten... att den inte ska vara så vänster, ska vi säga... homogen, eller vänsterdominerad. Att det skulle finnas en bredare kulturdebatt.

En bra sak som man har gjort är att man tydligare fått se kulturutövare också som företagare – att de behöver goda villkor som företagare för att kunna driva sin verksamhet.

Vilka frågor tror du kommer vara absolut viktigast inom kulturpolitiken under kommande mandatperiod?

Det känns ju som mediepolitiken alltid står högt upp på dagordningen. Tv-licensen. Avtalen med SVT. Där hoppas jag på att det blir någon förändring, att man går ifrån den här licensen... det känns lite bisarrt som det är i dag.

Om det skulle bli ett maktskifte på riksplanet – vad tror du skulle hända med kulturpolitiken då?

De skulle säkerligen satsa mer pengar på olika sätt, oklart till vilket syfte eller vilken nytta det skulle få och hur många fler som skulle konsumera kultur på olika sätt. Jag tror att de skulle få ett mer produktionsperspektiv och mindre konsumtion.

Till skillnad från många andra politikområden verkar man inom kulturpolitiken särskilt ovilliga att göra upp med arvet från 1970-talet. Till och med i kulturproppen från 2009 så skriver man att Kultursamverkansmodellen är ett sätt att fullfölja intentionerna från 1974. Varför vill man inte göra upp med 1970-talet här, när man ju gör det över allt annars?

Om man tar liknelsen eller jämförelsen med skolan: utbildningssystemet omsätter runt 200 miljarder eller någonting sånt, och det har ganska kraftfull statlig styrning. Men kulturpolitiken är ju ändå väldigt mycket friare och mindre i storlek om man säger i statliga medel i alla fall på olika sätt. Det är ju inte lagstiftning på samma sätt som skolan är.

Vilka kriterier ska avgöra om en verksamhet ska få offentligt stöd eller inte? Hur ska man välja om teatergrupp A eller B ska få offentligt stöd?

Då får man ju försöka hitta någon form av mer eller mindre objektiva kriterier. Sen tycker jag att det vore bra att ha ersättningsmodeller som stimulerar till konsumtion, inte bara till produktion. Har du fler besökare och fler som deltar ska stödet kanske också vara lite större. Sen kan man möjligen fundera över att det då kanske är så stort att det inte behöver något offentligt stöd.

Fungerar principen om armlängds avstånd i praktiken? Kan politiken både finansiera kulturell verksamhet och låta den agera på sina egna villkor?

Ja, om man vill att det ska fungera så tror jag att det går. Om man ger sig sjutton på det. Och jag tycker nog att man har lyckats rätt väl i Nacka. Vi har ju jobbat väldigt länge med att generellt sett skilja på det politiska ansvaret för mål och finansiering kontra produktionen. Vi har jobbat väldigt mycket med det under lång tid – vår kulturnämnd driver ju till exempel ingen egen kulturverksamhet. Precis som utbildningsnämnden inte driver egna skolor själv utan man finansierar, man ger mål, man följer upp.

Hur ser du på att en så stor del av de offentliga medlen till kulturlivet kanaliseras genom föreningslivet och olika intresseorganisationer?

Att stödet kanaliseras via föreningar tror jag har att göra med att kommuner ju inte får stödja enskilda näringsidkare, så du kan inte kanalisera stödet till ett privat företag, utan då går det till föreningar. Utifrån olika kriterier så klart. Det stödet som man säger stöd som går till enskilda näringsidkare det är ju, då gör ju kommunen en upphandling, då köper du en tjänst eller produkt, en vara från företaget på ett annat sätt. Och det gör vi naturligtvis också när det gäller konstnärlig utsmyckning eller, ja på annat sätt.

Upplever du att Nacka kommun går i bränschen för en borgerlig utveckling på det här området? Kommer andra kommuner att ta efter, eller är ni en isolerad företeelse?

Det återstår väl att se. Vi var ju föregångare då när det gällde valfrihetslösningen inom barnomsorg, skola, hemtjänst. Sen har ju fler och fler kommit efter. Det har till och med blivit lagstiftning om det. Jag tror nog och hoppas att fler kommer gå efter. Det vore bra, för det är klart att första gången man i Sveriges historia upphandlar ett bibliotek så finns det inte så många företag som kan erbjuda den tjänsten. För det finns ingen som har gjort det förut. Ju fler kommuner som kommer att göra det, då kommer det ju också att etableras företag som nischer sig, som har idéer, affärsidéer som de vill kunna förverkliga. Det är klart att om Stockholm, Huddinge, Täby och Sollentuna skulle upphandla bibliotek skulle det finnas en helt annan marknad på något sätt.

Madeleine Sjöstedt (FP), kulturborgarråd i Stockholms stad

Varför behöver vi kulturpolitik?

Därför att kulturpolitiken är ett sätt att hjälpa människor att utveckla sig själva och upprätthålla yttrandefriheten. Det är två spår. Bildningen, att människor ska kunna förkovra sig, frigöra sig, utveckla sig, förstå andra – kunna bli något man inte visste att man var. Det är det ena spåret. Det andra är yttrandefrihetsspåret. Att värna yttrandefriheten.

För vems skull bedriver Alliansen kulturpolitik?

Medborgarna.

Medborgarna i egenskap av konsumenter eller producenter?

Medborgare i ett samhälle – alltså staten Sverige, den samhällsgemenskap vi har tillsammans. Att medborgarna där kan ta ett ansvar för sig själva och kanske för andra om man vill.

Det finns de som menar att kulturpolitikens syfte är att skapa arbetstillfällena i kultursektorn?

Absolut. Och det är det som skiljer vänster från höger och det där måste man vara väldigt vaksam på om man är, åtminstone liberal kulturpolitiker, att vi ska understödja produktionen av kultur. Den blir en naturlig och självklar följd av medborgarperspektivet, rätten till kultur och rätten till mångfald av kultur. Men vårt uppdrag är inte att se till att det finns konstnärer, men det är ett uppdrag att se till att medborgarna kan ta ansvar för att det finns konstnärer och att de konstnärerna kan leva på det de gör och så vidare.

Hur ser du på avgränsningen av det kulturpolitiska området, gentemot exempelvis utbildningspolitiken?

Det finns alltid flytande gränser mellan det där... Skolbiblioteken, vart ska de vara någonstans? Barn och ungas tillgång till kultur. Bildningspolitiken har två ben, det ena är utbildning och det andra är kulturpolitiken och jag är väldigt nogga med att Folkpartiet alltid uttrycker det tillsammans hela tiden.

Vilka är de ideologiska utgångspunkterna för Folkpartiets kulturpolitik?

Att se till att det finns en offentlig kulturpolitik av det skälet att människor inte vet att eller hur man kan tillgodogöra sig, man vet inte att se till att det finns en... alltså mångfalden är det offentligas uppgift. Att se till att det finns många olika sätt att uttrycka sig på och många olika sätt att närma sig det.

Och hur tar den här ideologiska grunden sig uttryck i den praktiska politiken?

Se till att skolan också har bibliotek, att se till att man kan lära sig att läsa. Läsningen är otroligt fundamental i detta. Men också att se till att man har ett stort, rikt fristående kulturliv som erbjuder all den mångfald som man kan behöva ha, som är forskningsinriktad och prövar gränser, och så vidare.

Kan man vara fristående och ändå offentligt finansierad?

Det måste man avgöra själv, hur fri man anser att man är. Man kan ju bara definiera för sig själv hur fri eller ofri man känner sig i relation till makten, så det måste man faktiskt avgöra själv som person.

Vilka är de ideologiska skillnaderna mellan Alliansen och De rödgröna i kulturpolitiken?

Medborgarperspektivet. I medborgarperspektivet ligger också att politiken drar sig ett steg tillbaka. Att vi som politiker ska sätta upp ramar för det här. Vi ska se till att resurserna används väldigt effektivt och att vi inte ska hålla på och styra. Vi ska inte se till att medborgarna lär sig tänka rätt, utan att de ska tänka själva.

Men håller inte De rödgröna med om detta?

Det skulle de säkert säga att de gör, men man sitter vid varje sammanträde och säger att politikerna måste vara med och bestämma hur det fria kulturlivet ska se ut, vilka som ska få stöd och inte stöd. Miljöpartiet tycker till och med att politiker ska sitta med i de konstnärliga beredningsgrupper som bedömer ansökningarna. Till och med där ska det sitta politiker. Då är man väldigt långt från min kultursyn. När De rödgröna hade makten i Stockholm för två mandatperioder sedan så inrättade de faktiskt biblioteksråd – på varje bibliotek i stan fanns det ett politiskt tillsatt råd.

Men varför är då så många av konstnärerna kritiska till din politik?

Jag tror dels att det är ideologiska skygglappar och sedan så klart att jag står för förändring – och förändring är alltid obehagligt. Till min egen förvåning, när jag inte hade makten, så pratade man alltid om att resurserna var det avgörande – pengarna är det avgörande. Nu har det vänt eftersom vi har sett till att det finns väldigt mycket resurser till kulturen i Stockholm.

Hur skiljer sig Folkpartiet från de andra allianspartierna på kulturpolitikens område?

Folkpartiet tycker att det är rimligt med fri entré till museer. Självklart behöver inte allt i ett samhälle vara gratis eller ska inte vara det, men det vore bra att få bort den där tröskeln till museerna. Men det är en ganska liten fråga. I förvaret av det fria kulturlivet känner jag att Folkpartiet har en särskild roll att fylla.

På vilket sätt skiljer ni er där från de andra allianspartierna?

Jag har varit kulturpolitiker i tjugo år och jag upplever att mitt parti har varit väldigt aktivt i den debatten och känt att det är viktigt att se till att det finns ett stort kulturliv och att det också är väldigt fritt.

På vilket sätt skulle Alliansens kulturpolitik sett annorlunda ut om Folkpartiet hade haft Kulturdepartementet?

Det räcker med att jämföra Kulturdepartementet och Stockholms stad naturligtvis – vad som sker, vad vi betonar och så. Men jag har ingen lust att sitta och recensera det på det sättet.

Vilka anser du vara de viktigaste reformer som Alliansen har genomfört inom kulturpolitiken sedan 2006?

Jag tycker att Skapande skola har varit bra. Jag tycker också att den nya skollagen med betoning av bibliotek på skolorna är bra. Och det är bra att man nu restaurerar och renoverar Operan, att det avsätts resurser till det.

Du har varit kritisk till Kultursamverkansmodellen, varför det?

I Stockholm är den regionala nivån inte särskilt stark. Alliansen sitter vid makten fyra år, åtta år förhoppningsvis tolv år. Under den tiden så ska vi åstadkomma förändringar i kulturpolitiken åt en ökad öppenhet, ökad mångfald, ökad tillgänglighet, bättre hushållning med resurserna. Vi ska inte sitta här för att manövrera nya byråkratiska strukturer. Det kan inte vara vår uppgift.

Vilka är då de största misslyckandena inom Alliansens kulturpolitik under de här två mandatperioderna?

Att man håller på att riskera att Public service går i kvav. Därför att medborgarna förlorar sin tro på Public service när man har en betalningsmodell som är fullkomligt otidsenlig och som medborgarna inte har en förståelse för.

Vilka sakfrågor tror du kommer vara viktigast under den kommande mandatperioden?

Läsningen. Att se till att unga lär sig läsa och kan tillgodogöra sig en text på ett adekvat sätt. Det är ett enormt stort utbildningsproblem och ett jättestort personligt problem för de som inte lär sig – och ett väldigt stort demokratiskt problem.

Finansieringen av de stora institutionerna. Det räcker med att sätta sig och titta på hyrorna och löneutvecklingen för att förstå vart det är på väg väldigt snabbt och att någonting borde ha gjorts i förrgår.

Hur kommer kulturpolitiken att fortsätta att förändras om Alliansen sitter kvar i Stockholm och på riksnivå?

Den kommer att fortsätta förändras på det sättet att man försöker slipa ner trösklarna mellan det offentligfinansierade och privatfinansierade. Att se till att det offentliga inte lägger hinder i vägen för det privatas finansiering av att dels konsumera kultur, dels producera kultur.

Vad tror du kommer hända i kulturpolitiken om det blir maktskifte i Stockholm eller i regeringen?

I Stockholm kommer det ju hända att politikerna börjar gå in och bestämma mycket mer om kultur, vilka kulturutövare som ska göra vad. Betoningen av kulturskolan som en skola och att man är elev och att man ska få lära sig färdigheter kommer att nedtonas och förändras, precis som det var förra gången man hade makten där man satsade på att pröva på och så. Men det var inte lika viktigt att barnen faktiskt fick komma in och lära sig någonting, och det var märkligt på kulturskolan.

Varför är man, till skillnad från andra politikområden, så rädd för att göra upp med 1970-talsarvet inom kulturpolitiken?

Vi håller ju på och gör det.

Vad är det som är den stora förändringen?

Ja, det kan man verkligen fråga sig. Det är ett ändrat perspektiv. Kulturbonusen är typexemplet på detta som faktiskt visar vad det handlar om. Man måste få in ökade resurser. Vi har gjort om kulturstödet där vi betonar samverkan, samarbete. Jag tycker inte att förändringarna är så stora själv.

Det låter som ganska marginella förändringar?

Det är klart. Det är det från alla perspektiv, men det finns ingen som upplever det på det sättet.

Kritiken har ju handlat mycket om vad man kallar för instrumentalisering, det har varit de här nya utvärderingssystemen som har införts i Stockholms stad. Varför tror du att man är kritisk till det, och vad är det då som du tycker är viktigt med utvärderingssystemet?

Det är skattepengar som vi har att göra med. Det måste mätas på alla andra sätt. Om konstnärer ska få betalt så måste vi ju se till att pengarna inte försvinner på vägen. Det är väl fullkomligt självklart. Jag ansvarar inför skattebetalare, jag måste kunna berätta vad pengarna går till och att vi ser till att de används på bästa sätt.

Men när kritikerna talar om att det här är omätbara värden och det går inte att utvärdera eftersom det handlar om kultur, vad säger du då?

Det är klart att det är en massa saker i detta som är fullkomligt möjliga att mäta. Medborgarens upplevelse av det man utsätts för kan man inte riktigt mäta, men om flera medborgare blir väldigt starkt drabbade av detta så inser man ju att i nästa vända så kommer de kanske ta med sig en kompis. Det är ett sätt att mäta att det hade starkt inflytande.

Vilka kriterier ska avgöra om en verksamhet ska kunna få offentlig finansiering?

Det är ju väldigt många kriterier. Vi har ju egentligen lagt ner alla dem i vårt kulturstöd, men det handlar ju om att den har en hög kvalitet. Det vill säga – den som kommer dit blir drabbad på ett sätt som får en effekt på någonting.

En stor del av de offentliga medlen till kultur kanaliseras genom olika medlems- och intresseorganisationer. Tycker du att dessa har för stort eller för litet inflytande över kulturpolitiken?

Tjänstemän och politiker måste hitta någon att prata med, så intresseorganisationerna är ju viktiga på det sättet. Jag tycker inte att det är problematiskt. Däremot funderar jag ju så klart en del på hur till exempel Teaterförbundet styrs när Teaterförbundet går ut och säger att det är censur för att man inte får en miljon, eller en och en halv miljon i stöd. Då har man missförstått något ganska fundamentalt som jag blir lite oroad om konstnärerna i Sverige inte förstår – skillnaden mellan censur och icke-censur.

Hur ser du som borgerlig politiker på vänsterdominansen inom det offentligt finansierade kulturlivet?

Jag har inte någon lust att ha åsikter om vad skådespelare har för politisk inriktning. Jag har aldrig tyckt att det var något större problem att ha med konstnärerna att göra. Det är alla andra där emellan – de som lever på att skapa en kulturdebatt – som jag tycker ofta inte sätter sig in i hur det fungerar och har ett alltför lättamt förhållningssätt till var man får pengar ifrån.

Sen kan jag tycka att det vore intressant att få en kulturpolitisk debatt på riktigt som grundade sig i någon slags genomtänkt strategi, där man tänker att man tar ansvar för någonting. Inte bara ett fritt tyckande ur luften och framför allt personpåhopp, som jag ju har råkat ut för. Det tolkar jag som ett uttryck för att man inte har någonting att säga i sak.

Vad krävs för att vi ska få en sådan debatt då?

Det krävs många människor som är ute och tycker att kulturpolitik är viktigt och pratar om det. Att faktiskt ta debatten och vara rakryggade – och det finns det alldeles för få som är.

Analys och slutsatser

Ingen av de intervjuade alliansföreträdarna verkar särskilt intresserad av att tala om kulturpolitiken i ideologiska termer. Den enda som använder ett ideologiskt språkbruk är Lars-Axel Nordell (KD) som talar om personalismen, förvaltarstankens och subsidiaritetsprincipen. Ändå kan man skönja vissa ideologiska skillnader både mellan och inom partierna.

Särskilt tydlig är kontrasten mellan Moderaterna och Folkpartiet, trots kulturministerns försäkran om att det råder stor ideologisk samstämmighet i riksdagen. Cecilia Magnusson (M) beskriver visserligen Moderaternas ideologiska utgångspunkter i svepande och intetsägande ordalag om ”alla människors lika värde”, men hettar till i sitt resonemang om graffiti där hon talar om en ”moderat ideologi” som bygger på respekten för andra människors egendom. Också Mats Gerdau (M) i Nacka betonar den enskildes vilja och förmåga till ansvar.

De intervjuade folkpartisterna betonar i stället de gemensamma systemen. Ulf Nilsson (FP) vill höja de offentliga anslagen till kulturlivet och anser inte att dagens kulturpolitiska system är en rest från 1970-talet. Madeleine Sjöstedt (FP) anser att finansieringen av de stora kulturinstitutionerna är en av de viktigaste frågorna för framtiden, men menar också att det är viktigt med fri entré till de statliga museerna – en fråga som skiljer Folkpartiet från exempelvis Moderaterna.

Folkpartiet är det parti som står både närmast och längst bort från De rödgröna i synen på kulturpolitiken. Närmast så till vida att man inte är främmande för att höja kulturbudgeten och stärka de offentligt finansierade kulturinstitutionerna och stärka vad man kallar för det ”fria kulturlivet” (här delar man språkbruk med Vänstern), men längst bort eftersom man är det parti som tydligast tar strid mot relativismen i kvalitetsfrågorna. Frihet och kvalitet är också de ideologiska utgångspunkterna för Folkpartiets kulturpolitik enligt Ulf Nilsson.

Övriga partier undviker helst att tala om konstnärlig kvalitet, eller åtminstone vilka kriterier som skall gälla för bedömningen av denna. Per Lodenius (C) duckar genom påståendet att vad som anses vara kvalitet varierar över tid. Cecilia Magnusson menar att det ligger i konstnärens och betraktarens öga, och Lena Adelsohn Liljeroth (M) menar att politiken inte skall lägga sig i denna fråga över huvud taget utan lämna såväl bedömningen som kriteriernas utformning till respektive myndighet. Madeleine Sjöstedt vågar sig trots allt på något slags definition, nämligen att den som tar del av kulturen skall bli drabbad på något vis – att den skall ge någon form av effekt. Ulf Nilsson och Mats Gerdau menar att det behöver upprättas objektiva kriterier för bedömningen av konstnärlig kvalitet.

I synen på vilka kulturpolitiska reformer som har varit mest betydelsefulla under mandatperioden förenas emellertid moderater och folkpartister genom att samtliga lyfta fram Skapande skola. Lars-Axel

Nordell och Per Lodenius nämner inte denna reform utan lyfter i stället fram Kultursamverkansmodellen. Även moderaterna lyfter fram denna som ett exempel på en lyckad reform, medan folkpartisterna inte är lika entusiastiska. Ulf Nilsson nämner den inte över huvud taget och Madeleine Sjöstedt är direkt kritisk.

Medan moderaterna lyfter fram de nya kulturpolitiska målen – där den främsta bedriften är avlägsnandet av målet att motverka kommersialismens negativa verkningar – pekar folkpartisterna i stället på läspropositionen.

Även när det gäller synen på de minst lyckade reformerna går åsikterna isär. Såväl Per Lodenius som Madeleine Sjöstedt och Ulf Nilsson pekar på tv-licensen som ett misslyckande, medan Cecilia Magnusson och Lars-Axel Nordell i stället framhåller Kulturarvslyftet som en mindre lyckad reform. Kulturministern vill emellertid inte betrakta Kulturarvslyftet som ett misslyckande, även om hon erkänner att det inte fick ett så stort genomslag som hon hade önskat. Som regeringens största kulturpolitiska misslyckande pekar hon i stället lite oväntat på oförmågan att förklara för näringslivet att det är lika enkelt att sponsra kultur som att sponsra idrott.

Lena Adelson Liljeroth är den enda av de tillfrågade som verkligen understryker att det är på det tekniska området som framtidens stora utmaningar ligger, även om också Ulf Nilsson lyfter fram e-boksfrågan. Det ligger i linje med hans övriga prioriteringar i form av bokmoms och bibliotekspolitik. Partikamraten Madeleine Sjöstedt anser också att läsningen är den stora framtidsfrågan, liksom finansieringen av de stora kulturinstitutionerna. Cecilia Magnusson menar att den stora utmaningen ligger i att få till fungerande kollektivavtal på scenkonstområdet. Mats Gerdau pekar på tv-licensen som den stora framtidsfrågan. Per Lodenius ensam betraktar folkbildningssystemet som den viktigaste sakfrågan.

De flesta av de intervjuade är nöjda med dagens avgränsning av det kulturpolitiska området, även om samtliga gärna skulle se närmare samarbeten med andra departement, särskilt Utbildningsdepartementet. Per Lodenius vill slå samman dessa utbildnings- och kulturdepartementen till ett ”superdepartement”, något som avfärdas av kulturministern som menar att detta prövades under Leif Pagrotsky utan att vara till någon gagn för kulturlivet.

I synen på De rödgröna tycks samtliga intervjuade politiker vara överens om att dessa vill in och detaljstyra mer i kulturpolitiken än de borgerliga vill. Madeleine Sjöstedt nämner de biblioteksnämnder som Socialdemokraterna under sin tid vid makten införde i Stockholm. Lena Adelson Liljeroth framhåller Alliansens nya utnämningsspolitik – att man inte längre tillsätter myndighetschefer på politiska meriter.

Samtliga alliansföreträdare håller principen om armlängds avstånd högt och menar att politikerna skall hålla sig så långt borta som möjligt från institutionernas inre liv. Mats Gerdau i Nacka är förmodligen den

som gått längst genom att lägga ut de kommunala biblioteken på entreprenad, något som rönt stor indignation bland de ideologiska motståndarna innan det genomfördes. Madeleine Sjöstedt helgar även hon principen om armslängds avstånd, men pekar samtidigt på behovet av utvärdering och uppföljning eftersom politikerna har en skyldighet att se till att skattebetalarna får valuta för sina pengar.

Det är uppenbart att det är på det kommunala planet som de ideologiska skillnaderna i synen på kulturpolitik tar sig tydligast uttryck. På den statliga nivån är kulturpolitiken reglerad i större omfattning, vilket begränsar handlingsutrymmet för enskilda partier. På kommunal nivå är det endast biblioteken som är reglerade i lagtext. Mats Gerdaus Nacka och Madeleine Sjöstedts Stockholm framstår därför som två tydliga exempel på olika former av borgerlig kulturpolitik. Medan Madeleine Sjöstedt betonar de stora institutionernas betydelse, läsningen och bildningen, trycker Mats Gerdaus i stället på medborgarnas valfrihet och möjligheter att själva ta ansvar.

Även om Alliansen har genomfört större förändringar på det kulturpolitiska området än vad Socialdemokraterna gjorde under de tre föregående mandatperioderna har man valt att behålla större delen av den befintliga strukturen. De förändringar som har genomförts har snarare handlat om korrigeringar än om systemskiften. Korrigeringarna har emellertid haft en tydlig ideologisk prägel bort från den instrumentella grundsyn som präglade 1970-talspolitiken. Satsningarna på barn och unga har en tydlig liberal dimension: politikens uppgift är att skapa lika förutsättningar för alla individer, till skillnad från den socialistiska kultursyn som gör gällande att kulturpolitikens uppgift är att distribuera kultur, lika för alla. På samma sätt har satsningarna på kulturarvsfrågor en konservativ ideologisk dimension som går i linje med mer traditionell moderat politik.

Det är alltid vanskligt med ideologiska etiketter, allra helst när personerna själva så ogärna begagnar sig av dem. Men intervjuerna ger fog för att hävda att de intervjuade folkpartisterna företräder en bildningsaristokratisk, liberal grundsyn som inte ryggas för vare sig kvalitetshierarkier eller för offentliga satsningar på kulturlivet. Moderaterna har en mer komplex ideologi, där kulturkonservatism och marknadsliberalism förenas och tar sig å ena sidan uttryck i valfrihetssystem och privata bibliotek, å den andra sidan i satsningar på kulturarv och statliga kulturinstitutioner.

Alliansen har inte genomfört någon kulturrevolution, men man har haft en tydlig agenda och har inte legat på sofflocket. Det ointresse för kulturpolitik som man stundom har beskyllts för saknar således belägg. Mer oroande är dock den handfallenhet som tycks råda inför framtiden. Endast Kulturdepartementet tycks ha klart för sig att de stora utmaningarna på kulturpolitikens område hänger samman med den tekniska utvecklingen.

Ännu mer oroade borde de borgerliga kulturpolitikerna vara av det

låga förtroende som väljarkåren känner för den förda politiken. Om endast 4 procent av Alliansens egna väljare känner mycket stort förtroende för den förda politiken har man problem med sin kommunikation. Att det är en pedagogisk utmaning snarare än en politisk framgång av att mellan 80 och 84 procent av de tillfrågade svenskarna uppger att de aldrig har hört talas om några av de största kulturpolitiska reformerna. Vad spelar det för roll att man gör bra saker om ingen känner till det?

Referenser

Intervjuer

- Lena Adelsohn Liljeroth (M), kulturminister, intervjuad den 17 december 2013.
- Cecilia Magnusson (M), kulturpolitisk talesperson, intervjuad den 17 december 2013.
- Ulf Nilsson (FP), kulturpolitisk talesperson, intervjuad den 23 januari 2014.
- Lars-Axel Nordell (KD), kulturpolitisk talesperson, intervjuad den 14 januari 2014.
- Per Lodenius (C), kulturpolitisk talesperson, utförd den 17 december 2013.
- Mats Gerdau (M), kommunstyrelsens ordförande i Nacka, intervjuad den 14 januari 2014.
- Madeleine Sjöstedt (FP), kulturborgarråd i Stockholms stad, intervjuad den 14 januari 2014.

Litteratur

- Frenander, Anders (2005). *Kulturen som kulturpolitikens stora problem : diskussionen om svensk kulturpolitik under 1900-talet*. Hedemora: Gidlund.
- Harding, Tobias (2009), "Vad är kulturpolitik? Professionellt, smalt och okontroversiellt?". Föreläsning vid Cultural Studies Institute of Sweden (ACSIS), Norrköping, 15-17 juni.
- Harry Hillman-Chartrand and Claire McCaughey (1989) "The arm's length principle and the arts: an international perspective : past, present and future", in M. Cumming and M. Schuster (eds) *Who's to pay for the Arts? The International Search for Models of Support* New York: American Council for the Arts Books, pp. 54-55.
- Kulturbryggan. Om Kulturbryggan. Läst: 2014-02-14.
<www.kulturbryggan.se/om-kulturbryggan/>.
- Kultursamverkansmodellen : en första utvärdering* (2012). Rapport 2012:1. Stockholm: Myndigheten för kulturanalys.
- Kultursamverkansmodellen : styrning och bidragsfördelning* (2013). Rapport 2013:2. Stockholm: Myndigheten för kulturanalys.
- Budgetpropositionen för 2008*, Proposition 2007/08:1. Utgiven av Finansdepartementet.
- Tid för kultur*. Proposition 2009/10:3. Stockholm: Regeringen. Tillgänglig på Internet: <<http://www.regeringen.se/content/1/c6/13/21/04/a7e858d4.pdf>>.
- Thulin, Staffan, *Kulturarvslyftet missar jobbmålet i år igen*. Riksdag och departement, 28 januari 2013.
<<http://rod.se/kulturarvslyftet-missar-jobbm%c3%a5let-i-%c3%a5r-igen/>>.
- Rydell, Anders (2010), "Alliansens kulturpolitik". *Arena*, nr 3/2010.
- Förordning med instruktion för Statens musikverk SFS 2010:1922.
- Skapande skola : en första utvärdering* (2013). Rapport 2013:4. Stockholm: Myndigheten för kulturanalys.
- SOU 2009:16. Kulturutredningen (2009). Betänkande. Förnyelseprogram. Stockholm: Fritze.
- Svenska Dagbladet* (2009), "Nätprotester mot Kulturutredningen". Publicerad 16 mars 2009, uppdaterad 19 februari 2014. Läst: 2014-02-14
<www.svd.se/kultur/natprotester-mot-kulturutredningen_2599321.svd>.

Svenska Dagbladet (2012), "Klart för nytt filmavtal". Publicerad 25 januari 2012, uppdaterad 25 februari 2014. Läst: 2014-02-14
<http://www.svd.se/kultur/klart-for-nytt-filmavtal_6797631.svd>.

Wahlin, Claes (2009), "Kultur på retur". *Aftonbladet*, publicerad 13 februari 2009. Läst: 2014-02-14, <www.aftonbladet.se/kultur/article11653917.ab>.